

سلسله گفتارهای تربیتی - اخلاقی

تدوین: معاونت تربیتی و فرهنگی

رهنمودهایی برای ازدواج جوانان

www.FarhangiSite.ir

مجله‌های تربیتی-انقلابی

رهنمودهایی برای اردوهای جوانان

تدوین:
سازمان تربیتی و فرهنگی

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۸۸

www.FarhangiSite.ir

انتقال ۲۸ - ۵۱
۱۳۸۲ - ۵۱

شماره رتبه
شماره موضوعی

■ رهنمودهایی برای ازدواج جوانان (سلسله کتابهای تربیتی - اخلاقی)

- تدوین: معاونت تربیتی و فرهنگی
- ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- چاپ: زلال کوثر
- نوبت و تاریخ چاپ: چهارم، تابستان ۱۳۸۸
- شمارگان: ۲۰۰۰
- قیمت: ۷۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خواران شهید گوی ممتاز، پلاک ۲۸
تلفن و شماره: ۷۷۲۲۲۶ - ۲۵۱

● شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، نوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
تلفن: ۲۱۱۳۶۲۹ - ۲۵۱

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۱۱-۱۲۵-۷

کتاب حقوق برای دانشمطوف است

www.FarhangiSite.ir

رهنمودهایی برای ازدواج جوانان (شومین) معارف تریبش و فرهنگي مؤسسه آموزشي و پژوهشي امام خميني علیه السلام
فوق مؤسسه آموزشي و پژوهشي امام خميني علیه السلام.
۲۲ ص. (انتشارات مؤسسه آموزشي و پژوهشي امام خميني علیه السلام ۳۱۶ احلاق) ۳۸.
کتابنامه به صورت زيروبوليس.
۱. دانشوي اسلاميه ۲. زن و شوهر ۳. مباحث اخلاقي ۴. احاديث اخلاقي. الف. مؤسسه آموزشي و پژوهشي امام
مخبري. معارف تریبش و فرهنگي ب. مؤسسه آموزشي و پژوهشي امام خميني علیه السلام. - چ. تهران.
BP ۱۵۲/۲۱۹

۷	سخن ناشر
۸	پیشگفتار
۹	۱. حکمت و هدف ازدواج
۱۲	۲. کفویت و ویژگی‌های بایسته و شایسته همسر
۱۴	۱. ۲. ویژگی‌های بایسته
۱۵	۱. ۱. ایمان به خدا و اسلام
۱۶	۲. ۱. دین‌داری
۱۸	۳. ۱. ۲. اخلاق نیکو
۲۲	۲. ۲. ویژگی‌های شایسته
۲۳	سلامتی و زیبایی
۲۵	۳. دست‌یابی به خصلت‌های بایسته و شایسته
۲۶	راه‌های آگاهی بر ویژگی‌های همسر مورد نظر
۲۶	۱. ۳. شناسایی خانواده
۲۸	۲. ۳. آشنایی با دوستان و معاشران
۲۸	۳. ۳. گفتگو با اساتید و معلمان
۲۹	۴. ۳. دیدار و گفتگو با شخص او
۳۱	۵. ۳. استفاده از مشاوران مشفق
۳۲	۴. سن ازدواج
۳۶	نکته مهم و راهگشا
۳۶	۵. تفاوت سنی زن و مرد در ازدواج
۳۷	۶. ازدواج با زنان شاغل

۳۹	۱. ۶. مزایا و آسیب‌های تحصیل و اشتغال زنان
۳۹	مزایا
۳۹	آسیب‌ها
۴۱	۲. ۶. یاد آوری
۴۱	۷. استخاره در ازدواج
۴۴	روش استخاره
۴۶	۸. توان مندی اقتصادی و ازدواج
۵۲	۹. وظیفه دولت و جامعه اسلامی
۶۰	پیوست
۶۰	محورهای گفتگوی حضوری ازدواج
۶۰	چند تذکر
۶۱	نمودهای شخصی
۶۳	امور مذهبی
۶۳	خصوصیات روحی و عاطفی
۶۴	وضعیت اقتصادی
۶۴	زندگی آینده
۶۴	الگوی خانوادگی

سخن ناشر

تهیه و تدوین فشرده مباحث اعتقادی، اخلاقی، تربیتی، فرهنگی و اجتماعی، و انتشار گسترده آن در سطح عموم جامعه، راهی است میان‌بر، که تشنگی جامعه اسلامی به این مباحث را تا حدودی برطرف می‌سازد، و زمینه آشنایی نسل آتی با این مباحث را فراهم می‌آورد.

مرکز انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام

بر آن است تا بر اساس عهد و رسالت دینی خویش، و با استفاده از تلاش دست‌اندرکاران حوزه معاونت تربیتی و فرهنگی این مؤسسه در ارائه مباحث فوق، و هم‌چنین آثار و نوشته‌های سایر مؤلفان در این زمینه، بخشی از فعالیت نشر خود را به این امر اختصاص داده و مجموعه جزوات و سلسله گفتارهای معارف دینی را تقدیم نماید.

اینک

از سری گفتارهای تربیتی-اخلاقی،

کتاب‌واره رهنمودهایی برای ازدواج جوانان

تقدیم می‌گردد که امیدواریم انتشار آن، تقویت مبانی دینی

را به همراه داشته باشد. ان شاء الله

مرکز انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام

www.FarhangjiSite.ir

پیشگفتار

قال رسول الله ﷺ: «الزکاح سنتی فمن رغب عن سنتی فلیس منی»
 «ازدواج سنت من است. پس هر کس از سنت من روی گرداند از من نیست» یکی از سنت‌های الهی در جهان سنت ازدواج است که به صورت طبیعی در بسیاری از موجودات وجود دارد. در میان انسان‌ها نیز این سنت از جایگاه خاصی برخوردار است. چرا که انسان با ازدواج علاوه بر ارضای غریزه به ارزش‌هایی چون جلب عنایت الهی، آرامش، پاکدامنی، خودسازی، احساس مسؤولیت و ... دست می‌یابد. از این رو اسلام به عنوان جامع‌ترین مکتب آسمانی همگان را به این پیمان مقدس فراخوانده است و از اولیا و خاتوادها خواسته است زمینه‌های ازدواج جوانان را فراهم نمایند. در طول تاریخ این سنت در بین بزرگان و مریبان جوامع وجود داشته که دست جوانان را گرفته آنان را در امر ازدواج راهنمایی و حمایت نموده و زمینه ازدواج آنان را فراهم می‌ساخته‌اند.

در راستای احیای این سنت حسنه و ارشاد فکری جوانان عزیز با توجه به ویژگی‌های زندگی اجتماعی امروز و شرایط خاصی که برای ازدواج آنان وجود دارد، بحث ازدواج جوانان پسر در شورای تہذیب و اخلاق مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام مطرح شد و متن حاضر «رهنمودهایی برای ازدواج جوانان پسر» توسط استاد حجت‌الاسلام و المسلمین سید علی اکبر حسینی (زیدعزه) تدوین و با نظرات اعضای محترم شورا تکمیل گردید. امید که مورد رضایت خداوند و حضرت ولی عصر ارواحنا فداه و استفاده همه مریبان محترم و جوانان قرار گیرد.

دبیر خانه شورای تہذیب و اخلاق

مدیریت تربیتی

۱. حکمت و هدف ازدواج

«و من آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً لتسکنوا الیها و جعل بینکم مودة و رحمه ان فی ذلك لآیات لقوم یتفکرون»^(۱)

«از نشانه‌های او این است که برای شما از جنس خود شما همسرانی آفرید تا بدان آرامش بگیرید و در میان شما مودت و رحمت قرار داد، البته در آن نشانه‌های بسیاری است برای گروهی که می‌اندیشند.»

قرآن کریم در این آیه به حکمت اصلی و اساسی ازدواج و تشکیل خانواده اشاره کرده است که: زن و شوهر وسیله سکون و آرامش بکدیگرند و محور ارتباط و همزیستی آنان «مودت و رحمت» است، امید است که انسان‌ها در این آفرینش و آرامش بیندیشند و آیات قدرت و نشانه‌های حکمت پروردگار متعال را بنگرند. می‌توان گفت: همان‌گونه که نوشیدن شربت آب خنک موجب آرامش انسان تشنه‌کام می‌گردد، زن و مرد هم چون نیازهای روحی و جسمی یکدیگر را برمی‌آورند، و تشنگی

یکدیگر را فرو می‌نشانند، به یکدیگر سکون و آرامش می‌بخشند و قرار می‌یابند. چرا که با ازدواج، از تنهایی رهایی پیدا می‌کنند، با نگاه به چهره و لبخند یکدیگر ابراز صمیمیت و محبت می‌نمایند و شادمان می‌شوند،^(۱) از لذت رازگویی‌های عاشقانه بهره‌مند می‌شوند، به نیازهای جنسی هم پاسخ می‌گویند و از التذاذ آن پر نشاط و مسرور می‌گردند،^(۲) از دوستی و پشتیبانی هم برخوردار می‌شوند، در فراز و نشیب زندگی یکدیگر را یاری می‌کنند و زمین را با فرزندان خویش - که مؤمن و گوینده «لا اله الا الله» هستند^(۳)

۱. قال رسول الله ﷺ «قول الرجل للمرأة اتي احبك لا يذهب من قلبها ابدا» «اینکه مرد به همسرش بگوید: دوست دارم، هرگز از قلب او بیرون نخواهد رفته» (وسائل ج ۲۰، باب ۳، ص ۲۳، ح ۲۴۹۲۲) و قال الباقر عليه السلام: «ما اناق عبد فائدة خيراً من زوجة صالحة انا رآها سزته و انا غاب عنها حفظته في نفسها و ماله» «هیچ سودی برای مرد بهتر از این نیست که همسری داشته باشد که هنگام دیدارش شادمانش سازد و در غیاب شوهر نگهدار عفت خود و دارایی همسر باشد» (همان، ص ۲۰، ح ۲۴۹۱۷) و عن ابي عبدالله عليه السلام: «ما اظن رجلاً يزاد في الايمان خيراً انا ازداد حياً للنساء» «گمان ندارم مردی غیری بر ایمانش افزوده شود، مگر این که دوستیش نسبت به زنان (همسرش) نیز افزایش یابد» (همان، ص ۲۳، ح ۲۴۹۳۰)
۲. ... سألت ابا عبدالله عليه السلام: «اي شيء الذی قال: قلنا غير شيء، فقال هو: الذی الاشياء مياضعة النساء» «امام صادق علیه السلام از ما پرسیدند: لذیذترین امور چیست؟ پاسخ‌های گوناگونی دادیم، امام فرمودند: لذیذترین امور، آمیزش با همسران است» (همان، باب ۳، ص ۲۳، ح ۲۴۹۲۷)
۳. قال رسول الله ﷺ: «ما ينفع المؤمن ان يتخذ اهلاً لعل الله يرزقه نسمة تنقل

- گرانبار می‌کنند و مایه مباهات حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله را در قیامت فراهم می‌سازند. (۱)

و در يك كلام در امر دين و دنيا با يكديگر رفاقت، موافقت، معاضدت و همراهی می‌کنند، (۲) سنت رسول اکرم صلی الله علیه و آله را زنده می‌دارند، (۳) از آن پیروی می‌کنند و بر ثور و ثواب نماز خود تا هفتاد برابر می‌افزایند. (۴)

الارض بلا اله الا الله» چه چیزی مؤمن را از اختیار کردن خانواده باز می‌دارد؟ چه بسا خداوند متعال از این طریق او را نسلی روزی کند که زمین را به ذکر لا اله الا الله برساند. (همان، باب ۱، ص ۱۴، ح ۲۴۹۰۰)

۱. قال رسول الله صلی الله علیه و آله: «تزوجوا فانی مکاتر بکم الأمم خدا فی القیامة» ازدواج کنید همانا من در فردای قیامت به خاطر زیادی شما بر سایر امتها مباهات می‌کنم. (همان، ح ۲۴۸۹۹)

۲. قال رسول الله صلی الله علیه و آله: «من تزوج فقد احرز نصف دینه فلیتق الله فی النصف الباقی» کسی که ازدواج کند، نصف دینش را کامل کرده است و برای حفظ نصف دیگر باید تقوی الهی پیشه کند. (بخاری، ج ۱۰۳، ص ۲۱۹، ح ۱۴، باب ۱)

۳. قال امیر المؤمنین علیه السلام: «تزوجوا فان رسول الله صلی الله علیه و آله قال: من احب ان یتبع سنتی فان من سنتی التزوج» ازدواج کنید؛ همانا رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که دوست دارد از سنت من پیروی کند، (پس بداند که) همانا از سنت من ازدواج است. (وسائل، ج ۲۰، باب ۱، ص ۱۸، ح ۲۴۹۱۱)

۴. قال ابو عبدالله علیه السلام: «رکعتان یصلیهما المتزوج افضل من سبعین رکعة یصلیهما اعزب» دو رکعت نماز متأهل بهتر است از هفتاد رکعت نمازی که فرد عزب بخواند. (همان، باب ۲، ص ۱۸، ح ۲۴۹۱۳)

بر اساس این حکمت‌ها و اهداف جوانی که قصد ازدواج دارد، می‌باید از خانواده‌ای خواستگاری نماید و همسری چنان بایسته و شایسته برای خود انتخاب کند که بتواند و بخواهد در مسیر زندگی - که در آغاز معمولاً با محدودیت‌های معیشتی همراه است - یار و یاور او باشد و در آینده هم از شرایطی که زندگی يك جوان مؤمن و شیعه فداکار امام زمان ارواحنا فداه دارد، استقبال کند و از این جهاد و مجاهدت - که به زندگی رنگ الهی و معنای واقعی می‌بخشد - احساس عزت، کرامت و افتخار نماید و بدین گونه در تأسیس محبوبترین بنیان^(۱) در نزد خدای متعال اقدام کند و همسر کفوی برگزیند.

۲. کفویت و ویژگی‌های بایسته و شایسته همسر

زن و شوهری که می‌خواهند عمری با هم زندگی کنند و برای تربیت فرزندان سالم و صالح کوشش و همکاری نمایند، باید با یکدیگر تشابه، توافق، همتایی و همانندی نسبی داشته باشند تا مجذوب یکدیگر شوند و بتوانند نیازهای جسمی و روحی یکدیگر را درک کنند و به آن پاسخ گویند.

در جاهلیت تاریک قبل از اسلام، قشریندی قبیله‌ای، مکانت،

۱. قال رسول الله ﷺ: «ما بنى بناء فى الإسلام أحب الى الله من التزويج» هیچ بنایی در اسلام نزد خداوند محبوب‌تر از ازدواج نیست. (همان، باب ۱، ص ۱۴).

پایگاه و طبقه اجتماعی، ملاک همه ارزش‌ها و وصلت‌ها شمرده می‌شد و بر همین اساس ازدواج‌ها صورت می‌پذیرفت و کفویت،^(۱) به همانندی و همتایی طبقاتی و قبیله‌ای تفسیر می‌شد. پیامبر گرامی اسلام ﷺ برای شکستن این پندارها و جلوگیری از انحراف‌ها، ایمان و اسلام را به عنوان شرط بایسته و ضروری در امر ازدواج معرفی نمود و عقد ازدواج دائم را بدون آن باطل دانست و کفویت را در ایمان و اسلام تفسیر نمود و دختر عموی خویش را که از قبیله بزرگ و مشهور قریش بود، به عقد مقدار برده آزاد شده و گمنام درآورد^(۲) تا کوچک‌ترین واحد جامعه اسلامی بر اساس

۱. کفو در لغت به معنای نظیر و شبیه است و در ازدواج بدین معنا است که میان زن و مرد باید تا حدی شباهت وجود داشته باشد. از دیدگاه بسیاری از فقهای اسلام، کفویت (تشابه در اسلام و ایمان) شرط صحت عقد نکاح معرفی شده است. اما عرف هر گونه همتایی و همانندی را که نقش اساسی در تداوم زندگی زنانشویی دارد، کفویت به حساب می‌آورد. البته در تشخیص اولویت‌ها باید به سلیقه‌ها، فرهنگ‌ها و ... توجه داشت.

۲. عن ابي حنبل مولى الرضا عليه السلام قال: «نزل جبرائيل على النبي صلى الله عليه وآله وسلم فقال: يا محمد صلى الله عليه وآله وسلم ان ربك يقرئك السلام و يقول: ان الايثار من النساء بمنزلة الثمر على الشجر فاذا ابغ الثمر فلا دواء له الا اجتنائه و اذا انسدت الشمس و غيبت الریح و ان الايثار اذا ادركن ما يدركن النساء فلا دواء لهن الا البعول و الا لم يؤمن عليهن القنتة. فصعد رسول الله السنند فخطب الناس ثم علمهم ما امرهم الله به، فقالوا: ممن يا رسول الله؟ فقال: من الاكفاء. فقالوا: و من الاكفاء؟ فقال: المؤمنون بعضهم اكفاء بعض.

ایمان به خدا تشکیل گردد.

اسلام علاوه بر ویژگی‌های بایسته، ویژگی‌های دیگری که خواست طبیعی و عقلانی انسان است را نیز مورد تأکید قرار داده است که ما از آن به عنوان ویژگی‌های شایسته نام می‌بریم.

۲.۱. ویژگی‌های بایسته

با توجه به آیات کریمه قرآن و روایات اهل بیت علیهم‌السلام، ویژگی‌های

تم لم ينزل حتي زوج ضباعة بنت زبير بن عبد المطلب لمقداد بن اسود. ثم قال: ايها الناس انما زوجت ابنة عتي المقداد ليتضح النكاح، امام رضا عليه‌السلام فرمودند: جبرئیل بر پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم نازل شد و عرض کرد: ای محمد پروردگارت به تو سلام می‌رساند و می‌فرماید: دوشیزگان همانند میوه بر درختند، میوه چون رسید جز چیده شدن هیچ چاره‌ای ندارد و گرنه خورشید و باد آن را خراب می‌کند. همانا دوشیزگان نیز هنگامی که به مرحله زنان برسند چاره‌ای جز شوهر ندارند و گرنه بر تپاهی آنان نمی‌توان ایمن بود. پس رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بر فراز منبر رفت و برای مردم خطبه خواند و مردم را به آن چه خدای متعال به آن امر کرده بود آگاه ساخت. مردم گفتند: (دختران خود را) به چه کسی شوهر دهیم؟ حضرت فرمود: به همتایان. مردم گفتند: همتایان کیانند؟ حضرت فرمود: مؤمنین برخی همتای بعضی دیگرند. سپس از منبر پایین نیامد تا این که دختر صوی خود ضباعة دختر زبیر بن عبد المطلب را به ازدواج مقداد ابن اسود درآورد. سپس فرمود: ای مردم من دختر عموم را به ازدواج مقداد درآوردم تا ازدواج آسان شود. (عیون اخبار الرضا عليه‌السلام، بیروت مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، ۱۹۸۴، ج ۲، ب ۲۸، ح ۳۷، ص ۲۶۰)

بایسته يك همسر در این موارد خلاصه می‌شود: (۱)

۱.۱.۲. ایمان به خدا و اسلام

نخستین و برترین ملاک در کفویت و همتایی، ایمان به خداست که به فرموده رسول اکرم ﷺ: «مؤمن کفو مؤمنه است» (۲) و «مؤمنان بعضی کفو بعضی دیگرند» (۳) مگر ممکن است يك انسان متدین با يك زن غیر مؤمن (مشرك یا ملحد) در مسیر زندگی دائم، در آداب و رسوم و تعلیم و تربیت فرزندان، همراه، هم فکر و هم جهت باشند؟ از این رو ایمان به خدا و پذیرش دین اسلام مهم‌ترین و لازم‌ترین ملاک در کفویت و شایستگی است.

فتوای حضرت امام خمینی ره در این باره چنین است:

«زن مسلمان نمی‌تواند به عقد کافر در آید، مرد مسلمان هم

۱. در روایات، ایمان، اسلام، اخلاق، دینداری، امانت‌داری، عفت و یسار به عنوان ویژگی‌های بایسته در انتخاب همسر معرفی شده‌اند. در جمع‌بندی روایات می‌توان گفت: دینداری همان تعهد به اسلام و ایمان است. عفت و امانت نیز از مهم‌ترین شاخصه‌های اخلاقی در امر ازدواج می‌باشد، اما ویژگی یسار با توجه به اینکه متن در مقام تبیین ملاک‌های انتخاب همسر برای طلاب مرد است، در این نوشتار مطرح نشده است.

۲. عن ابی جعفر علیه السلام، عن النبی ﷺ: «... المؤمن کفو المؤمنة و المسلم کفو المسلمة» (وسائل، ج ۱۴، ص ۲۴)

۳. عن ابی جعفر علیه السلام: المؤمنون بعضهم اکفأء بعضی (وسائل، ج ۱۴، ص ۲۹)

نمی‌تواند با زن‌های کافره غیر کتابیه به طور دائم ازدواج کند و به احتیاط واجب ازدواج دائم با زن‌های کافره اهل کتاب جایز نیست، ولی صیغه کردن اهل کتاب مانند یهود و نصاری مانعی ندارد.^(۱)

۲. ۱. ۲. دین‌داری

مقصود از دین‌داری همان التزام عملی به دستورات دینی (در عقائد، اخلاق و احکام) است، فرد دین‌دار کسی است که به انجام واجبات متعهد و کوشا باشد و از ارتکاب محرمات پرهیزد. البته کسی که بر اساس فهم و بصیرت به ایمان گرویده باشد، خود را متعهد به انجام اعمال و آداب دینی می‌داند و هر چه فهم و معرفتش بیشتر باشد، ایمانش قوی‌تر و هر چه ایمانش راسخ‌تر و قوی‌تر باشد، التزام و تمهّدش به اعمال دینی بیشتر می‌شود و تا آنجا پیش می‌رود که علاوه بر واجبات در حدّ مقدور به مستحبات نیز می‌پردازد و فراتر از پرهیز از محرمات، از مکروهات نیز اجتناب می‌کند.^(۲)

۱. توضیح السائل، امام خمینی رحمته الله، انتشارات پیام عدالت، تهران: ۱۳۸۰، مسأله ۳۳۹۷

۲. حقیقت دین‌داری به گونه‌ای است که هر يك از عناصر آن به تنهایی تحقق نمی‌یابد، بلکه مجموع معرفت‌های یقینی، باورها، عواطف مثبت، عملکردهای شایسته و اجتناب از عملکردهای ناشایسته، دین‌داری محسوب می‌شود؛ بنابراین اوصاف و نشانگان دین‌داران بر اساس ابعاد فوق به شرح ذیل است:

رسول خدا حضرت محمد مصطفی ﷺ از این که مردی صرفاً به خاطر مال با جمال، با زنی ازدواج کند نهی فرموده‌اند^(۱) و

۱. اوصاف شناختی، معرفتی و اعتقادی: اعتقاد به خدا، رسول خدا، آخرت، ملائکه، کتب آسمانی، پیامبران، شناخت دوستان و دشمنان خدا، افزایش ایمان به هنگام شنیدن آیات وحی، باور با دل، زبان و عمل.
۲. اوصاف عاطفی: محبت به خدا، رسول و اهل بیت ﷺ و اتنای عظام، عفو و گذشت، صداقت، ترجیح حق بر باطل، صلح رحم، وابسته نبودن به دنیا، رضا به قضای الهی، تسلیم امر خدا بودن و توکل بر او، ترجیح دادن خدا بر غیر او، خوف و رجا، حذردهی با مؤمنان، خواستن برای دیگران چون خواستن برای خود، پایبندی به خانواده، کظم غیظ، وفای به عهد، امانت داری، اخلاص در عمل، دوستی و مهرورزی به مؤمنان، خشوع در عبادت، صبر بر سختی‌ها و بلاها، خشم و خشنودی به خاطر خدا، ترحم بر ضعیفان و نیازمندان، گشاده رویی و اخلاق نیکو.
۳. اوصاف در حیطه عمل: اقامه نماز و محافظت بر آن، روزه گرفتن، برنامه ریزی درست در امر معاش، پرداخت زکات، فداکاری با جان و مال در راه خدا، پایداری در جنگ (فرار نکردن)، اقامه قسط، اهتمام به ذکر و یاد خدا، صداقت در گفتار، شهادت عادلانه، اطاعت عملی و همه جانبه از خدا، رسول و امام عادل، پرهیز از تمام گناهان، دوری از لهو و بیهودگی، پرهیز از ستم، یاری دین خدا و رعایت تقوا، نشانگان آسیب شناختی دین‌داری نیز به سه بعد شناخت، عاطفه و عملکرد تقسیم می‌شود که از موارد فوق شناخته می‌شود.

۱. قال رسول الله ﷺ: «لا یختار حسن وجه المرأة علی حسن دینها» (در ازدواج زیبایی صورت زن بر زیبایی دینش ترجیح داده نشود.) (آثار الصادقین، ج ۷، ص ۴۶۶)

ص ۴۶۶) و قال رسول الله ﷺ: «وتتکح المرأة علی اربع خصال: علی عیالها و علی

سفارش کرده‌اند که با زن دین‌دار ازدواج نمایند. فعلیک بذات الدین تربیت بدائک» «بر تو باد به ازدواج با زن دین‌دار تا زندگی پر برکت گردد»^(۱)

۳. ۱. ۲. اخلاق نیکو

اخلاق نیکو ثمره ایمان به خدا و پیامد معرفت و بصیرت و نتیجه دین داری واقعی است. با زن زشت رو می‌توان زندگی کرد، اما با زن بد اخلاق، بی‌آزرم و پر رو هرگز. به همین خاطر در انتخاب همسر می‌باید محاسن اخلاقی وی نیز مورد توجه و بررسی کامل قرار گیرد تا مبادا زن به ظاهر دین‌دار، ترشرو و بی‌آزرم^(۲) احمق^(۳) و پرحرف، پرتوقع و کینه جو، خود خواه و از خود

دینها و علی جماتها و علی حسبا و نسبا، فعلیک بذات الدین» «با زنان به خاطر چهار چیز ازدواج می‌شود: مال و ثروتش، زیباییش، دینداریش و اصل و نسب خانوادش و تو با زن متدین ازدواج کن.» (کنز العمال، ج ۱۶، ص ۳۰۳)

۱. وسائل، ج ۲۰، باب ۱۴، ص ۵۰

۲. قال النبی ﷺ: «شر نسائکم الجفة الفرع و الجفة من الناس القلیلة الحیاء و الفرع العیسة» «بدترین زنان شما زنان کم حیا و ترشرو هستند.» (مسندک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۶۵)

۳. عن النبی ﷺ: «أباکم و نزوج الحماة فان صحبتها ضیاع و ولدما ضیاع» «از ازدواج با زن احمق بپرهیزید؛ زیرا همشینی با او تباهی است و فرزندانش گفتار صفت هستند» (بحار، ج ۱۰۱، ص ۲۳۲)

راضی، نزد دیگران بی‌مقدار و با شوهر ناسازگار و... باشد.^(۱)

برای يك جوان كه خود دارای ایمان، تقوا، محاسن و مكارم اخلاقی است، دوشیزه‌ای^(۲) سزاوار همسری است كه علاوه بر ایمان و دین‌داری، فهیم، یادگیر، حیامند، عقیف، پاك دامن، مهربان، امین، راستگو و با وفا باشد و تا حد قابل قبولی درس خوانده و آگاه، سالم و با نشاط، گشاده رو و پر لبخند،^(۳) مطیع و رئوف و همراه و فررتن و پذیرای شوهر،^(۴) سهل‌گیر و با

۱. قال النبي ﷺ: «شرار نسائكم المعقرة، الدنسة، اللجوجة، العاصية، الذليلة في قومها، العزيزة في نفسها. الحصان على زوجها الهلوك على غيره» «بهترین زنان شما زن نازک کتفه ناسازگار، نافرمان، نزد اقوامش بی‌مقدار، خود خواه، نسبت به شوهر خوددار و نسبت به دیگران تسلیم است» (کافی، ج ۵، ص ۳۲۶)

۲. قال النبي ﷺ: «تزوجوا الإبنكار فانهن اهدب اقوامها و لرتق ارحاما و اسرع تعلیما و اثبت للمودة» «با دوشیزگان ازدواج کنید، زیرا آنان آب دهانشان گوارا، رحمتشان دست نخورده (پاکیزه)، زود آموز و دوستیشان پایدار است.» (مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۷۸، ح ۱۶)

۳. قال علی علیه السلام: «الزوجة الموافقة احدي الراحتین» «همسر همراه یکی از دو راحتی است.» (مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۷۲) و قال النبي ﷺ: «ما استفاد رجل بعد الايمان بالله الفضل من زوجة موافقة» «مرد بعد از ایمان به خداوند از چیزی بیش از همسری همدل بهره نمی‌برد.» (مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۶۲)

۴. قال الصادق علیه السلام: «خیر نسائکم انی اذا خلعت مع زوجها خلعت له درع الحیاء و اذا لبست لبست معه درع الحیاء» «بهترین زنان شما زنی است که در خلوت با شوهرش پوشش حیا از تن برکند و هنگام پوشش به لباس حیا در آید.» (وسائل

گذشت،^(۱) نرم خو، پر لطف و با صفا،^(۲) کمک کار و قانع و کم خرج و صرفه‌جو،^(۳) پاکیزه و آراسته و خوش‌بو^(۴) و در تهیه غذا و

الشیعة، ج ۱۴، ص ۱۵)

۱. قال علی رضی الله عنه: «خیر نساءکم الخمس. قیل: و ما الخمس؟ قال: الهیئة اللینة الموائیه التي اذا غضب زوجها لم تکحل بغمض حتی یرضی و اذا غاب عنها زوجها حفظته فی غیبتها فتلک عامل من عمال الله و عامل الله لا یخیب» «بهترین زنان شما پنج دسته‌اند: گفته شد: آن پنج دسته کیانند؟ حضرت فرمود: آن نرم خوی، سهل گیر و با گذشتی که هنگامی که شوهر بر او خشم گیرد چشم بر هم نمی‌نهد تا او را از خود راضی گرداند و در دوری همسرش (مال شوهر و عفت خود) را حفظ می‌کند. چنین زنی از کارگزاران خداوند است و کارگزار الهی هرگز زیان نمی‌کند.» (وسائل الشیعه،

ج ۱۴، ص ۱۵)

۲. قال النبی صلی الله علیه و آله: «ان خیر نساءکم الولود الودود، العفیفة، العزیزة فی اهلها، الذلیلة مع بعلها، المشیجة مع زوجها، الحصان علی غیره، التي تسمع قوله و تطیع امره و اذا خلا بها بذلت له ما یرید منها ولم تبتذل کتبدل الرجل» «بهترین زنان شما زنی است که فرزندی آورد، شوهر دوست، با عفت، نزد کسانش عزیز، نزد شوهر فرمان‌بر و خود آرد نسبت به نامحرم دست نایافتی، تنها سخن شوهر را بشنود و دستوراتش را اطاعت کند و هنگام خلوت هر چه از او بخواهد در اختیارش قرار دهد و اهل بخشش‌های مردانه نباشد.» (وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۴)

۳. قال النبی صلی الله علیه و آله: «اعظم النساء برکة ایسرهن مونة» «با برکت‌ترین زنان کم خرج‌ترین آنانند.» (مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۶۲)

۴. کان النبی صلی الله علیه و آله: «اذا لراد تزویج امرأة بعث من ینظر الیها و قال للمبعوتة: نسئ لیتها (العنق) فان طاب لیتها طاب عرقها (ریح الطیبة)» «... هنگامی که رسول

اداره امور خانه توانا و کوشا و خوش سلیقه^(۱) و در يك كلام: موافق و سازگار و صمیمی و همراه باشد.

تذکر ۱: البتّه روشن است که همه این صفات در يك درجه اهمیت نیستند، برخی مانند فهم، حیا مندی، عفت، پاکدامنی، مهربانی، امانت‌داری، راستگویی و وفا داری، از اهمیت بیشتر و برتری برخوردارند که لازم است به عنوان اخلاق پایسته مورد توجه قرار گیرند و بقیه در زمره اخلاقیات شایسته شمرده می‌شوند.

زوج باید بر وجود اخلاق پایسته در همسر مورد نظر پافشاری و تأکید کند و نسبت به بقیه صفات شایسته، در قلب خود بنگرد که کدام يك برای او از اهمیت بیشتری برخوردار است، همان‌ها را طلب نماید.

تذکر ۲: نباید انتظار داشت که يك دختر جوان همه این صفات زیبا و محاسن اخلاقی را به تمام و کمال داشته باشد، بلکه زمینه

خداوند ﷻ می‌خواست با زنی ازدواج کند زنی را می‌فرستاد تا او را ببیند و به او می‌فرمود: گردنش را بوی کن، اگر گردنش خوشبو بود، عُرفش خوش بو است. (وسائل، ج ۱۲، باب ۱۹، ح ۱، ص ۳۶)

۱. قال ابو عبدالله عليه السلام: «خير نساءكم الطيبة الريح، الطيبة الطيبخ التي اذا انفقت انفقت بمعروف وان امسكت امسكت بمعروف فنلك عامل من عمال الله و عامل الله لا يخيب» «بهترین زنان شما زنی است که خوشبو، خوش دست بخت، به جا اتفاق کند و به جا دست نگه دارد. چنین زنی کارگزاری از کارگزاران الهی است و کارگزار خداوند هرگز زیان نمی‌کند.» (وسائل الشیعة، ج ۱۴، ص ۱۵)

وجود و رشد این صفات را باید در خانواده وی جستجو کرد^(۱) و از قرائن و شواهد دیگر دریافت کرد و به اطمینان رسید.

۲.۲. ویژگی‌های شایسته

مقصود از ویژگی‌های شایسته خصلت‌هایی است که فطرت و عقل سلیم انسان آن‌ها را می‌طلبد و با وجود آن‌ها در همسر، زندگی خانوادگی جاذبه و آرامش مطلوب‌تری می‌یابد و با صفات و پایدارتر می‌ماند،^(۲) که می‌توان سلامتی، شادابی، تناسب جسمی و

۱. در ارزیابی ویژگی‌های همسر به سه زمینه وراثت، محیط و اراده افراد باید توجه نمود اما از آنجا که خانواده پارتیزین جایگاه شکل‌گیری و بروز ویژگی‌های افراد است، در درجه اول اهمیت قرار دارد.

۲. البته از دیدگاه اهل بیت^(علیهم‌السلام) برخی از همانندی‌ها میان مرد و زن نامطلوب شمرده شده است. در این رابطه امیر المؤمنین^(علیه‌السلام) می‌فرماید: «خيار خصال النساء شرار خصال الرجال: الزهو و الجبن و البخل، فاذا كانت المرأة مزهوة لم تمكن من نفسها و اذا كانت بخيلة حفلت مالها و مال بعلها و اذا كانت جبانة فرقت من كل شیء تعرض لها» «برخی از نیکوترین خلق و خوی زنان زشت‌ترین اخلاق مردان است مانند: تکبر، ترس و بخل؛ زیرا هرگاه زنی متکبر باشد، بیگانه را به حریم خود راه نمی‌دهد و اگر بخیل باشد، اموال خود و شوهر خود را حفظ نمی‌کند و چون ترسان باشد، از هر چیزی که به آبروی او زبان رساند، پرهیز می‌کند» (نهج البلاغه، حکمت

زیبایی ظاهری را از آن جمله بر شمرد.^(۱)

سلامتی و زیبایی

انسان شیفته جمال و زیبایی است، مخصوصاً مرد دوست دارد همسری زیبا، شاداب و سالم^(۲) داشته باشد تا از مشاهده زیبایی و شادابی او هر صبح و شام بهره‌مند شود^(۳) و شادمان و مسرور گردد. ملاک زیبایی در انتخاب همسر تا آن جا مهم است که امام باقر^(ع) می‌فرماید: «هنگامی که خواستید با زنی ازدواج کنید از موی او پرسید همان‌گونه که از زیبایی روی او می‌پرسید، زیرا که

۱. برخی از همانندی‌ها و ویژگی‌های شایسته در همسران عبارت است از همانندی

در:

(درجات معنوی، تقوایی و نسیب. به احکام شرع مقدس اسلام)؛ (تناسب جسمی)؛
(زیبایی و جذابیت ظاهری)؛ (نیازهای جنسی و طبیعی)؛ (عشق، محبت و عاطفه)؛
(علی، تحصیلات و عقل)؛ (اندیشه‌ها و سلیقه‌ها)؛ (سن - عدم اختلاف فاحش سن یا
بزرگ‌تر نبودن زن)؛ (وضعیت اقتصادی و مالی) و...

۲. قال رسول الله^(ص): «لزوجة بکرا ولودا و لا تنزوجةا حسناء جمیلة عاقرا فانی
لأعی بکم الامم یوم القیامة» «با دوشیزگان فرزندان‌آور ازدواج کنید و با زنان زیباروی
نازای ازدواج نکنید زیرا من به فراوانی شما در روز قیامت افتخار می‌کنم.» (المستدرک

الوسائل، ج ۱۴، باب ۱۴، ص ۱۷۶، ح ۱۶۴۲۹)

۳. وسائل، ج ۱۴، ص ۱۵

زیبایی مو یکی از دو زیبایی است.^(۱) و به علت اهمیت این ملاک و برای وقوف بر زیبایی زن، مرد می‌تواند قبل از ازدواج سر و روی و موی و قامت او را ببیند، البته این نگاه نباید به قصد لذت و ریه باشد. و بهتر است که در آخرین مرحله تحقیق قرار گیرد.^(۲)

باید توجه داشت که جمال و زیبایی، نباید انگیزه اصلی در انتخاب همسر باشد، که رسول خدا ﷺ فرمودند: هر کس با زنی به خاطر مال یا جمالش ازدواج کند، مالش موجب طغیان و جمالش مایه تباهی وی می‌گردد. بر تو باد که با زن دین‌دار ازدواج کنی، زندگی‌ات پر برکت باد.^(۳)

۱. قال باقر عظیمی: «إذا أراد أحدكم أن يتزوج فليسأل عن شعرها كما يسأل عن وجهها. فإن الشعر أحد الجمالين» (وسائل، ج ۱۴، ص ۳۷)
۲. قال لابی عبدالله ع: «ينظر الرجل إلى امرأة يريد تزويجها فينظر إلى شعرها ومحاسنها. قال: لأبأس بذلك إذا لم يكن مثلاًذا... وتقوم حتى ينظر إليها؟ قال: نعم و ترفق له الثياب» «مردی به امام صادق ع عرض کرد: آیا مرد می‌تواند به مو و زیبایی‌های زنی که می‌خواهد با او ازدواج کند بنگرد؟ حضرت فرمود: اگر نگاه کردن به قصد لذت بردن نباشد اشکالی ندارد، آن مرد پرسید: آیا زن بایستد تا مرد به او بنگرد؟ حضرت فرمودند: آری حتی زن می‌تواند لباس نازکی برای مرد بپوشد. (وسائل، ج ۱۴، باب ۳۶، ح ۵ و ۱۱)
۳. عن النبی ع: «نهى أن ينكح الرجل امرأة لجمالها و جمالها و قال ع: «سألها بطنقها و جمالها يردبها فقلت بذات الدين تربت يداك». (مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۷۵). و عن ابی عبدالله ع: «إذا تزوج الرجل المرأة لجمالها أو لملها ونقل إلى

۲. دست‌یابی به خصلت‌های بایسته و شایسته

جوانان نباید در انتخاب همسر به شتاب‌زدگی، خود رأیی و ظاهر بینی دچار شوند و مخصوصاً باید به نکات زیر توجه کنند:

نخست این که با این انتخاب در حقیقت می‌خواهند مادر شایسته‌ای برای فرزندان خود برگزینند و این حق فرزندان آینده آنان است که مادری با صفات بایسته و شایسته داشته باشند.^(۱) رسول خدا ﷺ می‌فرماید: «بنگر که فرزندت را در کدامین دامن قرار می‌دهی، زیرا که ویژگی‌ها، از او به فرزند منتقل می‌شود.»^(۲)

دوم این که با انتخاب همسر، ناچار با پدر و مادر، خواهر و برادر و دیگر بستگان‌شان رفت و آمد و معاشرت خواهند داشت و فرزندان نیز با مادر بزرگ، دایی و خاله خود مأنوس می‌شوند و با

ذلك و اذا تزوجها لدينها رزقه الله المال و الجمال» (وسائل، ج ۱۴، ص ۳۰)

۱. «تجنب للولد على والده ثلاث خصال: اختباره لوادته و تحسين اسمه و المبالغة في تأديبه...» «از حقوق واجب فرزند بر پدر سه چیز است: انتخاب مادری شایسته، نام نیکو بر او نهادن، مراقبت در تربیت او...» (بهار، ج ۷۸، ص ۲۲۶، روایت ۱۰۷، باب ۲۳)

۲. قال رسول ﷺ: اختاروا لتطفكم فان الغال احد الضجيجين (بهار، ج ۱۰۳، ص ۲۲۶) و انظر في ان نصاب تضع ولدك فان العرق دشاس (شرح نهج البلاغه، ج ۱۲، ص ۱۱۷)، تزوجوا في الحجر الصالح فان العرق دشاس (مكارم الاخلاق، ص ۱۹۷)

آنان ارتباط عاطفی برقرار می‌سازند و چه بسا از خلق و خوی آنان تأثیر می‌پذیرند؛ بنابراین لازم است برای کسب آگاهی نسبت به شخصیت و ویژگی‌های اخلاقی همسر آینده، نهایت سعی و دقت را به کار برند.

پس از این تأکید و توضیح می‌گوییم: برای وقوف بر وجود ویژگی‌ها و خصلت‌های بایسته و شایسته فرد مورد نظر، می‌توان از راه‌های ذیل اقدام کرد و به اطمینان قابل قبولی رسید، البته در هر حال باید از خدای متعال یاری و راهنمایی خواست و بر او توکل نمود و به ذیل عناوین ائمه معصومین: توسل جست و امیدوار بود.

راه‌های آگاهی بر ویژگی‌های همسر مورد نظر

۱. ۳. شناسایی خانواده و بستگان او
۲. ۳. آشنایی با دوستان و آشنایان او
۳. ۳. گفتگو با اساتید و معلمان او
۴. ۳. دیدار و گفتگو با شخص او
۵. ۳. استفاده از فکر و رأی مشاوران مشفق

۳.۱. شناسایی خانواده

اصالت و شرافت خانوادگی، یعنی سابقه ایمان و دین‌داری، اخلاق و تقوی خانواده و حسن شهرت آنان در بین اهل ایمان، از اهمیت بالایی برخوردار است و کمتر اتفاق می‌افتد که دختری که در چنین خانواده‌ای پرورش یافته، بی‌ایمان، بد اخلاق و ناشایسته باشد.

هر چند اتفاق می‌افتد که دختر با ایمان و شایسته‌ای، در خانه و خانواده‌ای زندگی می‌کند که سابقه روشنی در ایمان و دین‌داری ندارند، ولی او خود با همت و اراده خویش و به توفیق الهی، بر اساس معرفت و بصیرت به ایمان و تقوا گرویده باشد.

بنابراین، جوانان با ایمان بهتر است از خانواده‌ای که خویشاوندی یا معاشرت و آشنایی طولانی‌تری با آنان داشته‌اند و در طول معاشرت، به ایمان، دین‌داری، اخلاق و آداب آنان واقف شده‌اند^(۱) و خصلت‌های بایسته و شایسته را در آنان مشاهده کرده‌اند و مکثر آزموده‌اند، مثلاً با برادر دختر مورد نظر انس و الفتی یافته‌اند، با این خانواده رفت و آمدی داشته‌اند و دایی او را به ایمان، تقوا و حسن اخلاق شناخته‌اند، خواستگاری کنند.

البته برای آشنایی بیشتر و شناسایی عمیق‌تر، می‌توانند قبل از خواستگاری رسمی، با پدر و مادر دختر، با برادر و خواهرش، با دایی و عمویش گفتگو کنند که امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید: «گفتگو کنید تا شناخته شوید؛ زیرا آدمی در زیر زبانش پنهان است»^(۲) و نیز می‌فرماید: «هیچ کس چیزی را در قلب خود نپنهان نکند مگر این

۱. ازدواج با خویشان مزایا و معایبی دارد و ضروری است که قبل از ازدواج، زودین آزمایش‌های ژنتیکی را انجام دهند. توضیح بسیار مفیدی را در این باره در کتاب انتخاب همسر آیه الله امینی (ص ۱۲۶ تا ۱۵۴) مطالعه فرمایید.

۲. قال امیرالمؤمنین علیه السلام: «تکلموا تعرفوا فان المرء مغبر تحت لسانه» (بخار التوار، ج ۷۱، ص ۲۹۰، روایت ۶۲)

که در گسترهٔ چهره‌اش و لغزش‌های گفتارش آشکار گردیده.^(۱) بر این اساس، با هوشمندی و دقت می‌توانید میزان شایستگی‌ها و زمینه قبول آنان را بسنجید و دریابید. البته بهتر است که این گفتگوها، غیر مستقیم و حتی المقدور نامحسوس باشد و خوب است که خلاصهٔ گفتگو را برای جمع بندی نهایی و رایزنی یادداشت نمایید.

۳.۲. آشنایی با دوستان و معاشران

دوستان و آشنایان نزدیک خانواده او، مخصوصاً برخی دوستان صمیمی دختر مورد نظر را شخصاً و یا به وسیله اعضای خانواده خود ببینید و با آنان گفتگو کنید و از آنان محترمانه پرس و جو نمایید. با شنیدن گفتار و آشنایی با رفتار و اخلاق دوستان و معاشران تا حدودی می‌توان به روش و منش دختر مورد نظر و خانوادهٔ او واقف شد، زیرا انسان‌ها معمولاً با کسانی دوست و صمیمی می‌شوند که همانند آنان باشند.

۳.۳. گفتگو با اساتید و معلمان

با برخی از اساتید و معلمان دختر مورد نظر نیز می‌توانید گفتگو

۱. قال امیرالمؤمنین علیؑ: «ما اضمر احدکم شیئاً الا و اظهره الله علی صفحات وجهه و فلتات لسانه» (بهار الانوار، ج ۵۸، ص ۳۱۶، روایت ۴)

کنید، از آنان تحقیق و پرسش کنید و بنگرید که آنان از صفات بایسته و شایسته او چه می‌گویند.

۳.۴ دیدار و گفتگو با شخص او

در مراحل پایانی با خود دختر نیز با صمیمیت و لطف تمام (و چه بهتر همراه با تقدیم یک هدیه) به دیدار و گفتگو بپردازید.^(۱) که با گفتگوهای صمیمانه می‌توان به زوایای پنهان شخصیت فرد پی برد. خوب است که در این دیدار دیدگاه کلی خود از زندگی و برخی از انتظارات مهم و اساسی را برای یکدیگر بگویید و بشنوید و جمال ظاهر و باطن او را ببینید^(۲) و بپسندید.^(۳) لازم است در

۱. نکاتی را که هنگام گفتگو باید در نظر داشت عبارتند از: گفتگو نباید حالت بازجویی داشته باشد. به پاسخ‌ها و برخوردها نباید حساسیت نشان داد یا زود قضاوت کرده سعی شود نکات مثبت و منفی فرد مورد نظر را پس از جلسه یادداشت نمود. تا در مرحله تصمیم‌گیری مورد ارزیابی قرار گیرد. باید توجه داشت که خوبی‌ها هیچگاه در یک فرد جمع نمی‌شود. باید فرد مورد نظر را در مجموع مورد ارزیابی قرار داد؛ چنان‌چه به این تصمیم رسیدید که پیوند حاصل نشود، سعی کنید عوامل این تصمیم را مکتوم دارید.

۲. قال النبي ﷺ: «لبعض اصحابه و قد خطب امرأة، لو نظرت اليها فانه امرى ان يدوم بينكما» «بعض اصحابم ﷺ به یکی از اصحابش که به خواستگاری زنی رفته بود فرمود: اگر به او نگاه می‌کردی برای دوام (آلفت) میان شما شایسته‌تر بود. (رسائل

الشیعه، ج ۲۰، ص ۹۰، روایت ۲۵۱۱۲)

جریان انتخاب، در تمام مراحل بررسی، تحقیق و شناسایی، از کمک، راهنمایی و مشورت پدر و مادر و برخی از اقوام فهمیده و دلسوز خود بهره‌مند شوید چراکه اینان به علت علاقه خویشاوندی می‌توانند از آغاز تا پایان، به خوبی یار و یاور و راهنمای فرزند خویش باشند.

جوانان نباید بدون مشورت و موافقت پدر و مادر خود - حتی المقدور - اقدامی نمایند، زیرا آنان معمولاً صلاح فرزند خود را می‌خواهند و در صورت عدم موافقت، روابط آنان با همسر فرزندشان سرد و تیره خواهد شد و مشکلاتی را برای هر یک از زوجین پدید خواهد آورد، اما این سخن بدین معنا نیست که بر خلاف اصول و رهنمودهای این متن و صرفاً به خاطر جلب رضایت پدر و مادر، همسر غیر شایسته و ناموافقی را بپذیرند و زندگی را بر خود و آن دختر تلخ و تاریک کنند.^(۱)

۳. بخشی از محورهای لازم برای گفتگو عبارتند از:

تخصیلات و علاقه‌های شخصی، علمی، مطالعاتی و هنری؛ آشنایی با خانواده (اعضای خانواده، موقعیت اجتماعی و اقتصادی و مذهبی خانواده)؛ خانه‌داری و اشتغال، منزل، محل سکونت و احتمال مهاجرت؛ سلامت روح و روان (خشم، ترس، آرامش، حساسیت‌ها، علاقه‌ها، قدرت تصمیم‌گیری، نظم و انضباط، تم و شادی، انتقاد پذیری و...)؛ پایبندی به دستورات دینی؛ مهریه و مراسم عروسی؛ عوائل موفقیت و سلامت زندگی و...

۱. عن ابی یعفر عن الصادق علیه السلام قلت له: وانی ارید ان اتزوج امرأة و ابوی ارادا

۳.۵. استفاده از مشاوران مشفق

در فرایند بررسی، شناسایی و انتخاب، بر مشورت با دو - سه نفر از افراد فهیم و خبیر تأکید می‌شود، با کسانی که آنان را به عقل و دین‌داری، تجربه و آگاهی، امانت، صداقت و راز داری می‌شناسید تا نتایج به دست آمده و نکات مثبت و منفی را با آنان در میان گذارید و با استفاده از فکر و تجربه آنان به اطمینان و تصمیم درست و شایسته‌ای برسید.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در ترغیب به مشورت می‌فرماید: «مشورت با فرد عاقل و خیرخواه موجب برکت و هدایت خواهد شد، و توفیقی است از سوی خدا، از این رو هنگامی که شخص عاقل و خیرخواه تو را راهنمایی کرد، مبادا که بر خلاف نظر او عمل کنی که موجب رنج و هلاکت خود خواهی شده»^(۱) چه بهتر که از میان مشاوران رازدار و مورد اعتماد یکی از آنان را به عنوان مشاور و راهنمای

غیرها. قال: تزوج النی هوی و دع النی هوی ابواک... به امام صادق علیه السلام عرض کردم: من می‌خواهم با زنی ازدواج کنم در حالی که پدر و مادرم دختری غیر از او برایم در نظر گرفته اند. (چه کنم) حضرت فرمود: با آن دختری که خودت پسندیده‌ای ازدواج کن و آن را که پدر و مادرت پسندیده‌اند رها کن. (بحار الانوار، ج ۱۰۳، روایت ۱۸، ص ۲۲۵)

۱. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله: «مشاوره العاقل الناصح یمن و برکة و رشد و توفیق من الله فانما اشار علیک العاقل الناصح فانک و الخلاف فان فی ذلک العطب» (بحار الانوار، ج ۱، ص ۱۵۴، روایت ۳۰، باب ۴)

همیشه برگزینید و در جریان انتخاب و ازدواج و پس از آن به طور مستمر از هدایت‌ها و حمایت‌های مشفقانه او استفاده کنید، حضرت امام سجاد علیه السلام می‌فرماید: «هر کس که راهنمای حکیمی نداشته باشد که پیوسته او را ارشاد نماید به هلاکت می‌افتد.»^(۱)

۴. سن ازدواج

سن بلوغ فصل بیداری غرائز جنسی است، در این سن است که فعالیت‌های غدد جنسی آغاز می‌شود و در پی آن کشش و جاذبه و تمناً میان دختر و پسر پدید می‌آید و البته در صورت فراهم شدن شرایط و امکانات، بهترین هنگام برای ازدواج همین سال‌های آغاز جوانی است که شور و شوق و عشق و تمناً به اوج خود می‌رسد و اگر به صورت مشروع ارضا نشود، ممکن است جوان را به انحراف و گناه بکشاند و خدای ناکرده موجب عواقب سوء روانی و جسمانی گردد. چرا که نیاز جنسی همانند نیاز به آب و غذا، بلکه شدیدتر و نیرومندتر است.

ازدواج در شرع مقدس اسلام امری مستحب و مطلوب شمرده شده، بلکه بر آن تأکید شده است، اما گاهی برای برخی افراد واجب می‌شود؛ چنان‌که ازدواج در مواردی حرام و گاهی مکروه است.

۱. امام سجاد علیه السلام؛ «مک من لیس له حکیم یرشده». (بخار الآثار، ج ۸۲، ص ۲۷۰).

روایت (۱۸)

رسول خدا ﷺ در تأکید بر ازدواج در آغاز جوانی می‌فرماید: «هیچ جوانی نیست که در آغاز سنین جوانی ازدواج کند مگر این که شیطان فریاد می‌کشد: ای وای! ای وای! این جوان دو سوّم دین خود را از سرّ من نگه داشت. بنابراین بنده باید در نگهداری از يك سوّم باقی، تقوای خدا را رعایت کند.»^(۱) و نیز رسول خدا ﷺ به جوان‌ها سفارش می‌فرمود: «ای جوان‌ها هر کدام می‌توانید، زن بگیرید تا چشم‌هایتان فرو هشته‌تر بنگرد، یعنی نگاه‌های هرزه نکند و دامن‌هایتان پاک‌تر و محفوظ‌تر بماند.»^(۲)

ازدواج در آغاز جوانی موجب می‌شود که با همسر خود انس و الفت بیشتری پیدا کنید و در اخلاق و رفتار از یکدیگر تأثیر پذیرید، مخصوصاً زن از شوهر خود الگو بگیرد و رفتار و اخلاق خود را بر اساس تمایل و تمّای وی اصلاح نماید. چنین فرزند شما در دوره شادابی و توانایی تشکیل گردد و با سلامت بیشتر متولّد گردد. از این رو بهترین و مناسب‌ترین سن برای ازدواج پسران سنین بین هیجده تا بیست و دو سالگی و برای دختران بین

۱. نوادر باسناده عن موسى بن جعفر عن آبائه عليهم السلام عن النبي صلى الله عليه وآله قال: «ما من شاب تزوج في حداثة سنة الا عجز شيطانه يا ويله يا ويله عصم مني ثلثي دينه، فليق الله العبد في الثلث الباقي» (بهار الانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۲۱، ج ۲۴، ب ۱)

۲. قال النبي صلى الله عليه وآله: «يا معشر الشباب من استطاع منكم الباء فليتزوج فانه افحص للبصر و احسن للفرج و من لم يستطع فليصم فان الصوم له وجاء» (المستدرک

الرسائل، ج ۱۴، باب ۱، ص ۱۵۳، ج ۱۶۳۵)

شانزده تا بیست سالگی می‌باشد. البته دامنه این سنین بر اساس وضعیت جغرافیایی، محل زندگی و گرما و سرمای محیط و آب و هوا و خصوصیات شخصی افراد، اندکی تغییر می‌کند.

بنابراین اگر چه حکم مسأله در صورت فراهم بودن زمینه‌های ازدواج، از منظر شرع روشن است، اما در توصیه طلاب جوان به ازدواج، وجود مشکلات جانبی ازدواج از جمله: مخارج زندگی، مسکن، بالا بودن سطح توقعات اجتماعی و خانوادگی و ...، را نباید از نظر دور داشت.

در هر صورت برای مسأله ازدواج حالات متعددی متصور است که باید حکم هر یک را روشن ساخت:

۱. اگر کسی برای اقدام به امر خطیر ازدواج مشکلی نداشته باشد و ازدواج در مسیر تحصیل او خللی ایجاد نکند، ازدواج چنین فردی مستحب و مطلوب است و به مجرد فراهم شدن شرایط، باید ازدواج کند و به سنت نبوی تأسی جوید. تأخیر برای چنین شخصی روا نیست و مناسب‌ترین سن ازدواج برای او همان عتقوان جوانی است.

۲. اگر جوان بیمناک آن باشد که تحت فشار غریزه جنسی به گناه و طغیان مبتلا شود^(۱) و خدای ناکرده با گرایش به انحراف

۱. کسی که به واسطه ندانستن زن به حرام می‌افتد واجب است زن بگیرد. (رساله توضیح المسائل حضرت امام، مسأله ۲۴۴۳)

جنسی به بیماری بی‌درمان ایدز و غیر آن مبتلا گردد و یا در صورت مهار کردن آن به پزیردگی و افسردگی روحی دچار شود، واجب است که برای ازدواج اقدام نماید.

۳. اگر کسی برای اقدام به امر ازدواج مشکلاتی داشته باشد، و یا این که ازدواج او مانع از تحصیل وی باشد، اما احساس کند که ازدواج شرعا برای او واجب است و با ازدواج نکردن به حرام می‌افتد، بدون تردید برای چنین شخصی ازدواج واجب است، حتی اگر موجب مهاجرت یا ترك تحصیل شود.

۴. افرادی که از يك سو ازدواج آن‌ها مزاحم تحصیل است و یا روند تحصیل را کند می‌کند و یا مشکلاتی را در جریان زندگی آن‌ها ایجاد می‌کند و از سوی دیگر ازدواج برای آن‌ها شرعا واجب نیست و با ترك ازدواج به حرام نمی‌افتند، در مورد این گونه افراد حکم چیست؟ آیا تحصیل مقدم است یا ازدواج؟ چنین افرادی اگر احساس می‌کنند که ازدواج برای آن‌ها وجوب و ضرورتی ندارد، خوب است که تا رسیدن به میزان مطلوبی از تحصیل، ازدواج را به تأخیر افکنند تا بتوانند با تمرکز بیشتر به تحصیل و تهذیب بپردازند.^(۱) در هر صورت جوان برای انتخاب همسر می‌باید به خانواده‌ای مراجعه کند که با طرح توقعات سنگین و آداب و رسوم پر خرج

۱. بعضی از کارشناسان تأخیر ازدواج را برای این افراد تا ۲۵ سالگی مناسب

می‌دانند.

برای او ایجاد مشکل نکنند و او را از تحصیل باز ندارند، بلکه با گرایش به زهد و تقوا و ساده زیستی، وی را در ادامه تحصیل یاری دهند. آگاهی بر وظایف شوهری و آیین زن داری قبل از اقدام به ازدواج امری ضروری است، جوانان باید یک دوره آموزش‌های لازم را در این باره ببینند و از مشاوره و ارشاد اساتید خبیر و بصیر استفاده کنند تا انشاء الله زندگی خانوادگی را به خوبی آغاز کنند و بر مبنای رهنمودهای اسلام با موفقیت و سعادت بگذرانند و فرزندان شایسته و با ایمانی بیورند.

نکته مهم و راهگشا

پدر، وظیفه دارد فرزندش را به هنگام مناسب به سامان ازدواج برساند و او را به همسری مهربان و پارسا و خانواده‌ای فهیم و دانا بسپارد. پدر و مادر و اقوام و خویشان هم باید برای جوانان خود در سنین آغاز جوانی اسباب ازدواج و امکانات و لوازم زندگی را فراهم کنند و دین و ایمان آنان را از دستبرد شیطان نگاهدارند.

۵. تفاوت سنی زن و مرد در ازدواج

تفاوت سنی زوجین نقش مهمی در آرامش و آسایش جسمی، روحی و روانی آنان دارد، چه این که ازدواج به خاطر بی توجهی به فاصله سنی مناسب می‌تواند با مشکلات و چالش‌هایی هم چون عدم درک متقابل به صورت مطلوب، عدم تناسب در توانایی‌ها و

نیازهای جنسی، جسمی و غرایز، انعطاف پذیری فرد بزرگ‌تر در مقابل فرد کوچک‌تر، امر و نهی پیوسته فرد بزرگ‌تر، پیدا شدن بدگمانی در خانواده، امتیاز دادن بزرگ‌تر و امتیاز خواهی کوچک‌تر، ترس و ناامنی و... مواجه شود.

هر چند وجود تفاوت سنی زوجین منع نقلی و عقلی ندارد، اما با توجه به فرهنگ تک همسری در جامعه و مشکلات خانوادگی ناشی از تعدد زوجات و نیز نتایج مطالعات میدانی صورت گرفته از سوی کارشناسان، می‌توان گفت بزرگ‌تر بودن ۲ تا ۶ سال مرد از زن، می‌تواند در شادابی و سعادت خانواده مؤثر باشد. البته موارد استثنا به خاطر وجود ویژگی‌های شایسته در زن یا مرد را نیز نمی‌توان انکار کرد.

۶. ازدواج با زنان شاغل

تحصیل دانش به ویژه دانشی که بر ایمان انسان بیفزاید و در تربیت فرزند و انجام وظیفهٔ مادری^(۱) و همسری زن را یاری

۱. امام خمینی (ره) در این باره می‌فرماید: «وظیفه تربیت فرزند برای خانم‌ها از همه شغل‌ها بالاتر است شما بانوان اگر یک فرزند خوب به جامعه تحویل دهید برای شما از همه عالم بهتر است... دامن مادرها دامن است که انسان باید از آنجا درست بشود یعنی اولین مرتبه تربیت، تربیت بچه در دامن مادر است. برای اینکه علاقه بچه به مادر بیشتر از همه علائق است و هیچ علاقه‌ای بالاتر از علاقه مادری و فرزندی نیست. بچه‌ها از مادر بهتر اخذ می‌کنند. آن قدر که تحت تأثیر مادر هستند»

نمایند، مطلوب و مورد تأکید اسلام است. رسول اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: «تحصیل دانش برای هر مرد و زن مسلمان لازم و ضروری است»، البته تحصیل در غیر موارد فوق نیز منع شرعی ندارد. حضور زنان در فعالیت‌های اجتماعی نیز از نظر اسلام در صورتی که به تضییع حق شوهر و فرزندان و یا به خلاف شرع نینجامد، بدون اشکال و جایز است و در ضرورت‌های اجتماعی هم چون (پزشکی، پرستاری، معلمی، ...) برای تأمین نیروی انسانی زنان به مقدار لازم، ضرورت می‌یابد. هر چند بر اساس روایات، اصل بر این است که اشتغال زن در خارج از منزل و در برخورد و تداخل با مردان نامحرم نباشد.^(۱)

از پدر، معلم و استاد تأثیر پذیر نیستند» (صحیفة نور، ج ۷، ص ۷۶، سخنرانی امام خمینی رضوان الله علیه در جمع گروهی از بانوان دزفول ۵۸/۳/۲۱).

۱. عن ابی عبدالله عن امیه علیها السلام قال: «تقاضی علی و فاطمه علیهما السلام الی رسول الله صلی الله علیه و آله فی الخدمة فقبض علی فاطمة بخدمه ما دون الباب و قبض علی علی بما خلفه قال صلی الله علیه و آله: فقالت فاطمة سلام الله علیها، فلا یعلم ما داخلنی من السرور الا الله یا کفائی رسول الله صلی الله علیه و آله تحمل رقاب الرجال» امام صادق علیه السلام فرمود: «حضرت علی و فاطمه علیهما السلام از رسول اکرم صلی الله علیه و آله درخواست تقسیم کار کردند. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: کارهای داخل منزل برعهده فاطمه و کارهای بیرون از منزل بر عهده علی باشد. سپس امام صادق علیه السلام فرمودند: پس از این تقسیم کار فاطمه سلام الله علیه فرمودند: به جز خدای تعالی کسی نمی‌داند از این که رسول اکرم صلی الله علیه و آله کارهای مردانه بیرون از منزل را از دوش من برداشتند. چه قدر خوشحال

۶.۱. مزایا و آسیب‌های تحصیل و اشتغال زنان

در بررسی ازدواج با زنان شاغل باید مزایا و آسیب‌های احتمالی را در نظر داشت.

مزایا

اشتغال زنان می‌تواند مزایایی در بر داشته باشد که از جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: پرورش و شکوفایی استعدادهای نهفته، استفاده از دانش آموخته شده، احساس مفید بودن، همراهی شوهر در فعالیت‌های علمی و اجتماعی، کمک اقتصادی به خانواده، پشتوانه اقتصادی برای خود داشتن و...

آسیب‌ها

از سوی دیگر ازدواج با زنان شاغل ممکن است آسیب‌هایی چون: کم رنگ شدن نقش مادری و تربیت فرزند، بی‌نظمی و بی‌برنامگی در خانه، خستگی مفرط، نارضایتی شوهر و بروز اختلافات خانوادگی، پر توقعی، ناراحتی‌های روحی و مشکلات عصبی زوجین و فرزندان و... را در پی داشته باشد.

باید توجه داشت این مزایا و آسیب‌ها با توجه به ویژگی‌های جسمی و روانی زن، روحیات مرد، نوع شغل و تحصیل، مکان و

زمان فعالیت، ضرورت‌های اجتماعی و ... می‌تواند متفاوت باشد که باید به صورت موردی بررسی و ارزیابی شود.^(۱)

۱. در مشورت دادن به تراجیع، توجه به ابعاد زیر ضرورت دارد:

۱. ویژگی‌های روانی و جسمی زن

آسیب پذیری زن در صورت عدم فعالیت علمی و عملی؛ توانمندی مدیریتی زن در اداره زندگی و تأمین نیازهای همسر و فرزندان یا عدم آن؛ ناتوانی زن در مدیریت خانه؛ جذابیت‌های جسمی زن (زیبایی خیره کننده، تن صاف، قد و قامت رعنا و...)؛ استعدادها و توانمندی‌های علمی و عملی زن؛ تأثیر پذیری زن از محیط یا تأثیر گذاری او.

۲. روحیه مرد

رضایت یا نارضایتی مرد از تحصیل یا اشتغال زن و حضور او در جامعه؛ داشتن روحیه همکاری با همسر و جبران کاستی‌های احتمالی.

۳. ضرورت‌ها

شرایط بحرانی اقتصادی خانواده؛ شرایط خاص اجتماعی؛ شرایط بحرانی روسی زن (شرایط نامناسب عاطفی در خانه، احساس بی‌په‌ودگی با توجه به استعدادهای زن).

۴. نوع اشتغال

ا) تحصیل

ادامه تحصیل برای گرفتن دیپلم؛ تحصیل در راستای کسب دانش برای ایفای وظیفه و مسؤلیت همسری و مادری؛ تحصیل در حوزه علمی به مراکز وابسته به آن؛ تحصیل در دانشگاه (رشته‌های متناسب با روحیه و جسم زن؛ رشته‌های غیر متناسب با شرایط زن)

۶.۲. یاد آوری

مرد نباید بدون دلیل موجه مانع رشد فکری و عملی و بروز استعدادها و توانمندی‌های همسر خود شود، بلکه باید زمینه مناسب برای شکوفایی و جهت دهی استعدادهای او را فراهم سازد. مرد در صورت فعالیت علمی و شغلی زن، باید آسیب‌های احتمالی را شناسایی کند و بپذیرد و راه‌کارهای مناسبی برای پیشگیری و یا جبران آن و به حداقل رساندن آثار سوء در پیش گیرد. در صورتی که تحصیل و یا اشتغال زن ضروری باشد، باید نوع تحصیل و شغل خود را به گونه‌ای انتخاب و تنظیم نماید که خود و خانواده خویش را از آسیب‌های احتمالی مصون یا آن را به حداقل برساند. (بهتر این است که تحصیل و اشتغال در خانه یا به صورت پاره وقت باشد).

۷. استخاره در ازدواج

استخاره در لغت به معنی طلب خیر است. بنابراین، استخاره

ب) کار

هدف از فعالیت (تأمین بخشی از نیازهای اقتصادی خانواده، جلوگیری از افسردگی و بحران‌های روحی زن یا احساس بی‌بودگی و پوچی، بر کردن اوقات فراغت) کارهای متناسب یا نامتناسب با روحیات و توان زن (مربی‌گری، معلمی، پزشکی و...) تمام وقت یا پاره وقت بودن شغل، فضا و مکان فعالیت، اختلاط یا عدم اختلاط زن و مرد در محیط کار.

امری مطلوب است و شایسته است انسان پیش از انجام هر کاری، خیر و مصلحت خود را از خداوند متعال مسألت نماید و خداوند نیز وعده فرموده است که دعای خالصانه بنده خود را مورد اجابت قرار داده و او را به مسیری که خیر و صلاح او در آن است، رهنمون سازد. البته یکی از شرط‌های اصلی استجابیت دعا، بهره‌گیری از اسبابی است که خداوند در اختیار انسان قرار داده است که از جمله آن‌ها اندیشه و مشورت و تحقیق است، در این راستا امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «ستون اصلی خیمه وجود انسان عقل و اندیشه اوست»^(۱) و لذا همه کارها را باید متکی به عقل و اندیشه بر پا و استوار نمود. رسول خدا صلی الله علیه و آله به ابن مسعود فرمودند: «ای ابن مسعود! هنگامی که می‌خواهی کاری را انجام دهی، آن را به علم و عقل انجام ده و مبادا که بدون تدبیر و علم برای انجام کاری اقدام کنی؛ زیرا خدای متعال می‌فرماید: مانند آن پیرزن نباشید که پانته‌هایش را و می‌تابید و رشته‌هایی که محکم تابیده بود، از هم می‌گست.»^(۲)

در این سخن ارجمنند، رسول خدا صلی الله علیه و آله رهنمود می‌دهند که: قبل از انجام هر کاری آگاهی‌های لازم را درباره آن کار جمع‌آوری کن و آن‌گاه با دیده خرد به آن‌ها بنگر، بررسی و تجزیه و تحلیل کن، در

۱. عن ابي عبدالله عليه السلام: «دعامة الانسان العقل» (بحار، ج ۱، ص ۹۶، روایت ۲۲).

۲. عن النبي صلی الله علیه و آله: «يا ابن مسعود لانا عملت عملا فاعمل بعلم و عقل و اياك ان تعمل

عملا بغير تدبير و علم فانه جل جلاله يقول: ولا تكونوا كالتي نقضت غزلها من بعد قوة

انكاثها» (بحار، ج ۷۷، ص ۱۱۲، ح ۱، باب ۵)

استخاره برگرفته از آیه شریفه «ادعونی استجب لکم»^(۱) است یعنی استخاره کننده از خداوند می‌خواهد آن چه را که صلاح او است، به او نشان دهد. البته استجاب خدای متعال و نتیجه‌گیری و رفع تحیر مبثنی بر آن است که استخاره کننده به این حقیقت که خدای متعال از این طریق دعایش را مستجاب می‌کند، ایمان و اعتماد داشته باشد.

روش استخاره

برای استخاره کردن، بهتر است دو رکعت نماز استخاره خوانده شود و پس از نماز يك صد بار «استخیر الله» گفته شود، آن گاه آن چه به قلب القا می‌شود، عمل شود.^(۲) و نیز امام صادق علیه السلام در

دوری گوید:

۱. غافر / ۶۰

۲. در احادیث چنین آمده که امیرالمؤمنین علیه السلام برای استخاره دو رکعت نماز می‌خواند و در تعقیب نماز صد مرتبه می‌گفت «استخیر الله» بعد از آن این دعا را می‌خواند «اللهم انی قد هست بامر قد علمته فان کنت تعلم انه خیر لی فی دینی و دنیای و آخرتی فیسره لی و ان کنت تعلم انه شر لی فی دینی و دنیای و آخرتی فاصرفه عنی کرهت نفسی ذلک ام احبت فانک تعلم و لا اعلم و انت علام الغیوب ثم یعزم» (مستدرک الوسائل، ج ۳ ب ۱، ص ۲۳۶، ح ۶۷۹۴) و قال الصادق علیه السلام: «انما اردت امرا فلا تشور فیه احدا حتی تشاور ربک قال: قلت کیف تشاور ربی قال: علیه السلام، تقول استخیر الله مائة مرة ثم تشاور الناس فان الله یجری لک الخیرة علی لسان من

جواب کسی که به ایشان عرض کرد: «گاهی تصمیم به انجام کاری می‌گیرم و در باره آن از خداوند طلب خیر می‌کنم، اما فکرم به جایی نمی‌رسد». فرمودند: «قرآن را باز کن و به اولین آیه‌ای که چشم‌ت افتاد، به خواست خدا عمل کن».^(۱)

استخاره بهتر است به وسیله عالم پرهیزگار و صاحب نفس زکیه‌ای که در زمینه استخاره نیز از عنایتی الهی برخوردار و استخاره او مجرب است، انجام گیرد.^(۲) این نکته را نباید فراموش کرد که هر چند استخاره مستلزم تکلیف شرعی نیست و عمل نکردن بر طبق آن گناه به شمار نمی‌رود، ولی باید توجه داشت که بهتر است فرد به مقتضای راهنمایی الهی عمل کند و از انجام استخاره‌های متعدد پرهیز نماید.

احب. دهنگامی که عزم انجام کاری را داشتی قبل از مشورت با پروردگارت با کسی دیگر مشورت مکن. راوی می‌گوید عرض کردم: چگونه با پروردگارم مشورت کنم؟ حضرت فرمود: صد بار بگو: «استخیر الله». آنگاه با مردم مشورت کن. در این صورت خداوند متعال خیر تو را بر زبان هر کس که بخواهد جاری می‌سازد. (بخاری، ج ۹۱، ص ۲۵۳، ح ۴، ب ۶)

۱. امام الصادق علیه السلام لمن قال له اريد شيئا و استخير الله فيه فلا يوفق فيه الا رأي: دائع المصنف فانظر الى اول ما ترى فخذ به ان شاء الله. (التهديب، ج ۳، ص ۳۱۰، ح ۹۶۰)

۲. حضرت امام خمینی ره در کتاب شریف کشف الاسرار از ص ۸۹ تا ص ۹۶ هر دو نوع استخاره (طلب خیر و استخاره مصطلح) را توضیح داده‌اند.

۸. توان مندی اقتصادی و ازدواج

آیات و روایات مربوط به توان مندی مالی برای ازدواج را می‌توان به سه دسته تقسیم نمود:

۱. آیات و روایاتی که ازدواج را مایه برکت و توسعه در رزق دانسته و ترك ازدواج را به خاطر فقر مالی نکوهش کرده‌اند.

خداوند متعال در قرآن می‌فرماید: «وَانكحُوا الْاِيَامَىٰ مِنْكُمْ وَ الصّٰلِحِيْنَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَ اِمَانِكُمْ اِنْ يَكُونُوْا فُقَرَاءَ يَغْنَمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ»^(۱) «عزب‌ها، غلامان و کنیزان شایسته خود را همسر دهید. اگر تنگدست باشند خدا از فضل و کرم خود توانگرشان می‌کند که خدا وسعت بخش و دانا است». و نیز در روایتی از رسول اکرم ﷺ آمده است: «اتخذوا الاهل فانه ارزق لكم»^(۲) «زن بگیرید، زیرا

۱. نور/ ۳۲

۲. برخی از روایات که در این زمینه آمده است عبارتند از:

۱. قال رسول الله ﷺ: «اتمسوا الرزق بالانكاح» «با ازدواج کردن از (خدا) تمالی»

استدعای (گشایش) روزی نماینده (مستدرک الوسائل، باب ۱۰)

۲. قال الصادق ﷺ: «جاء رجل الى النبي ﷺ و شكى اليه الحاجة. فقال له: تزوج. فتزوج. فوسع عليه» «امام صادق ﷺ فرمود: مردی به حضور رسول اکرم ﷺ آمد و اظهار نیاز کرد. حضرت به او فرمود: ازدواج کن. او پذیرفت و ازدواج کرد و روزی افزون شد» (وسائل، ج ۷، باب ۱۱، ح ۱)

۳. قال رسول الله ﷺ: «تزوجوا للرزق فان لهن بركة» «برای گشایش روزی ازدواج کنید؛ زیرا زنان با برکتند» (همان، ح ۴)

۴. قال رسول الله ﷺ: «زوجوا إيمانكم فإن الله يحسن لهم في أخلاقهم و يوسع لهم في أرزاقهم و يزيدهم في مرواتهم» یعنی مسرئتان را حسر دهید تا خداوند اخلاقشان را نیکو سازد و روزی‌هایشان را وسعت دهد و بر جوانمردیشان بیفزاید. (میزان الحکمة، ج ۵، ح ۷۸۱۴)

۵. عن رسول الله ﷺ: «حق على الله عون من نكح التماس عفاف ما حرم الله» هر خداست یاری کردن کسی که به خاطر غویشنداری از حرام ازدواج کند. (همان، ح ۷۸۱۶)

۶. عن رسول الله ﷺ: «رجل من اصحابه: يا فلان، هل تزوجت؟ قال: لا و ليس عندی ما أتزوج به! قال: أليس معك قل هو الله احد؟ قال: بلى، قال: ربيع القرآن قال: أليس معك قل يا ايها الكافرون؟ قال: بلى، قال: ربيع القرآن. قال: أليس معك اذا زلزلت؟ قال: بلى، قال: ربيع القرآن ثم قال: تزوج، تزوج، تزوج!!» رسول اکرم ﷺ به یکی از اصحابش فرمود: فلانی! آیا ازدواج کرده‌ای؟ پاسخ داد: خیر، دارایی چندانی ندارم که به وسیله آن توانایی بر ازدواج داشته باشم. حضرت فرمود: آیا سوره توحید را از حفظ داری؟ پاسخ داد: آری. حضرت فرمود: این ربيع قرآن! فرمود: آیا سوره کافرون را می‌دانی؟ عرض کرد: آری. حضرت فرمود: این هم ربيع قرآن! آیا سوره زلزال را می‌دانی؟ عرض کرد: آری. حضرت فرمود: این هم ربيع قرآن. سپس فرمود: با این همه دارایی ازدواج کن، ازدواج کن، ازدواج کن. (همان، ح ۷۸۱۸)

۷. اسحق بن عمار، قلت لابی عبد الله ﷺ: «والحديث الذي يرويه الناس حق، ان رجلا اتى النبي ﷺ فشكى اليه الحاجة فامرته بالتزويج، ففعل، ثم اتاه فشكى اليه الحاجة، فامرته بالتزويج حتى امره ثلاث مرات؟ فقال ابو عبد الله ﷺ: نعم هو حق، ثم قال:

ازدواج کردن روزی شما را بیشتر می‌کند.

در باره این دسته از روایات باید گفت: توسعه در روزی از طریق ازدواج به حالات روحی افراد و مراتب ایمان آنان بستگی دارد، یعنی اگر انسان ایمان و اطمینان داشت که خداوند پس از ازدواج کمکش می‌کند و بر او توکل کرد و تمام سعی خود را به کار گرفت، دیگر اضطراب نخواهد داشت و با این توکل، زندگی خویش را به پیش خواهد برد و خداوند متعال در زندگی او وسعت و برکت قرار خواهد داد؛ بنابراین به عنوان توصیه اخلاقی، با تقویت روحیه توکل بر خدا، می‌توان افراد را به ازدواج ترغیب نمود.

۲. آیات و روایاتی که ازدواج دائم را به تمکن مالی مشروط دانسته و

الرزق مع النساء و العیال. ده امام صادق علیه السلام عرض کرد: آیا این حدیثی که مردم از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت می‌کنند که مردی سه بار خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد و از نداری شکایت کرد و هر مرتبه پیامبر او را به ازدواج امر فرمودند. آیا درست است؟ حضرت فرمودند: بده. درست است. سپس امام فرمودند: همانا روزی با زنان و عاقله است. (وسائل، ج ۷، ص ۱۱، ح ۳)

۸. قال النبی صلی الله علیه و آله: «من ترك التزویج مخالفة العیلة فقد اساء ظنه بالله عزوجل ان الله یقول: ان یكونوا فقراء یفتنهم الله من فضله...» کسی که از ترس نداری ازدواج نکند به خداوند گمان بد برده است. همانا خداوند می‌فرماید: اگر فقیر باشی خدا آن‌ها را با فضل خود بی‌نیاز می‌سازد. (میزان الحکمه، ۵۷۸۱۷)

۹. قال الصادق علیه السلام: «من ترك التزویج مخالفة العیلة فقد اساء بالله الظن» (وسائل، ج ۷، ص ۲۴)

در صورت عدم تمکن، امر به ازدواج موقت یا ازدواج با زنانی از طبقات پایین جامعه نموده‌اند؛^(۱)

قرآن کریم می‌فرماید: «من لم یستطع منکم طولا ان ینکح المحصنات المؤمنات فمما ملکتم ایمانکم...»^(۲) «آنانی که توانایی ازدواج با زنان (آزاد) پاکدامن با ایمان را ندارند، می‌توانند با زنان پاکدامن از کنیزان با ایمانی که در اختیار دارند، ازدواج کنند...» امام صادق علیه السلام نیز در این رابطه می‌فرماید: «الکفو ان یکون عقیفا وعنده یساره»^(۳) «کفو کسی است که عقیف بوده و از نظر مالی در گشایش باشد».

۳. آیات و روایاتی که در صورت فقدان امکانات ازدواج امر به عفت نموده و راه کارهایی برای کنترل غریزه جنسی ارائه نموده‌اند:
قرآن کریم می‌فرماید: «و لیستغف الذین لا یجدون نکاحا

۱. قال رسول الله صلی الله علیه و آله: «فرجل اسمه عکافه أک زوجة؟ قال لا یا رسول الله. قال: أک جاریة؟ قال لا یا رسول الله! قال: أکنت موسر؟ قال: نعم. قال: تزوج. و الا کانت من المذنبین» «بسیار اکرم صلی الله علیه و آله به مردی به نام عکاف فرمودند: آیا همسر اختیار کرده‌ای؟ عرض کرد: خیر. حضرت فرمود: آیا کنیزکی داری؟ عرض کرد: خیر. یا رسول الله. حضرت فرمود: آیا در گشایش هستی؟ عرض کرد: بلی. حضرت فرمود: ازدواج کن و گر نه از گناهکاران شمرده می‌شوی.» (میزان الحکمه، ج ۵، ح ۷۸۲۰)

۲. نساء / ۲۵

۳. وسائل، ج ۷، ص ۱۵

حتى یغنیهم الله من فضله...^(۱) کسانی که امکانی برای ازدواج نمی‌یابند، باید پاک‌دامنی پیشه کنند تا خداوند از فضل خود آنان را بی‌نیاز گرداند.

در روایتی نیز از نبی اکرم ﷺ چنین آمده است: «جاء رجل الى النبي ﷺ فقال: يا رسول الله ليس عندي طول فانكح النساء فاليك اشكوا العزوبه فقال ﷺ: وفر شعر جسديك و آدم الصيام ففعل فذهب ما به من الشبق»^(۲) «مردی خدمت رسول گرامی اسلام ﷺ رسید و عرض کرد: یا رسول الله! هیچ‌گونه توان مندی مالی ندارم تا همسری اختیار کنم، بنابراین از بی‌زنی و شدت نیاز جنسی به شما عرض حال و شکایت می‌کنم! رسول خدا ﷺ فرمود: موهای بدنت را بلند بگذار و بر روزه داری مداومت کن. آن مرد به دستور رسول خدا ﷺ عمل نمود و از شدت میل جنسی او کاسته شد.

در بررسی و نتیجه‌گیری از آیات و روایات باید توجه داشت که يك سلسله مقررات ثابت داریم که تا روز قیامت قابل تغییر نیستند که واجبات و محرمات از این قبیل می‌باشند، برخی ارزش‌ها نیز وجود دارد که ثابت هستند، برخی نیز دارای مراتب می‌باشند، یعنی ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی دیگری نیز در شرع مقدس وجود دارد که در عین آن که ثابت هستند، دارای مراتب

۱. نور/ ۳۳

۲. کافی، ج ۵، ص ۵۶۴ ح ۳۶

می‌باشند و در شرایط گوناگون قابل انعطاف می‌باشند و برای درک مراتب و شرایط باید از تجارب عینی و علمی کارشناسان مربوط بهره برد، زیرا بیانات قرآن کریم مخصوصاً آن چه درباره احکام اجتماعی و حقوقی آمده است ناظر به شرایط عالی است و موارد استثنا معمولاً در متن آیات نیامده است.

خلاصه این که در تحلیل آیات و روایات باب، باید شرایط اجتماعی و موقعیت مکانی و زمانی را در نظر گرفت و آن‌گاه رهنمود نهایی را اقتباس نمود.

با این توضیح: در مسأله توانمندی مالی برای ازدواج بر اساس موارد و شرایط مختلف، می‌توان چنین گفت:

در صورتی که مرد از توانمندی مالی مناسب برخوردار نباشد سه راه وجود دارد: یک راه این است که همسر آینده‌اش راضی باشد که با فقر او بسازد، در این صورت ازدواج دائم کند و اگر شخصی زنی را برای همسری دائم نمی‌یابد، راه دوم آن است که با توجه به مشکلات و خطرات بهداشتی و غیر بهداشتی ازدواج موقت، به ازدواج موقت یا به ازدواجی کم هزینه روی آورد. در غیر این دو صورت، به تعبیر آیه کریمه، عفت پیشه کند: «ولیستعفف الذین لا یجدون نکاحاً حتی یغنیهم الله من فضله»^(۱) و به راه کارهایی که جهت کنترل غریزه جنسی در روایات سفارش شده

است، روی آورد.

۹. وظیفه دولت و جامعه اسلامی

قرآن کریم می‌فرماید: «و انكحوا الايامی منكم و الصالحین من عبادكم و امانكم ان یكونوا فقراء یفهم الله من فضله و الله واسع علیم»^(۱) مردان و زنان بی‌همسر را همسر دهید و هم بردگان و کنیزانی که شایستگی دارند، و اگر فقیر باشند، خدا آنان را از فضل خود بی‌نیاز می‌کند.

در مورد این آیه کریمه به این سؤالات باید پاسخ داد: خطاب این آیه به چه کسانی است؟ معنا و پیام این آیه چیست؟ ارتباط صدر و ذیل آیه چگونه است؟ آیا جوانان به استناد این آیه می‌توانند بدون هیچ‌گونه تدبیر و توان مالی اقدام به امر ازدواج کنند؟ آیا مفهوم این آیه با روایاتی که گشاده دستی مرد را یکی از معیارهای کفویت وی می‌شمارد، در تعارض است و...؟

برای درک و دریافت درست معنا و مقصود این آیه کریمه باید به سیاق آیات پیشین این سوره و هدف کلی آیات آن که قطعاً به هم پیوسته و کاملاً مرتبط هستند دقیقاً توجه نمود، بنابراین لازم است مفاد آیات پیشین سوره را هر چند به اجمال مورد نظر قرار دهیم: خدای متعال در سوره مبارکه نور پس از کلمه طیبه «بسم الله

الرحمن الرحیم» می‌فرماید: «سوره‌ای است که آن را نازل کردیم و واجبش نمودیم و در آن آیات روشن فرو فرستادیم، باشد که شما متذکر شوید. سپس در آیه بعد حکم زناى زن و مرد را بیان می‌کند، و آن‌گاه با بیان حکم کیفر کسانی که به زنان پاکدامن تهمت زنا می‌زنند، مردم را از این کار باز می‌دارد، و در همین ارتباط به داستان «افک» اشاره می‌کند و برخی اصحاب رسول خدا ﷺ را به خاطر این که چیزی را که به آن آگاهی نداشتند، دهان به دهان گفتند و شایعه ساختند و آن را کاری ساده و سبک پنداشتند، سرزنش و توبیخ می‌کند و می‌گوید: چنین گناهی پیش خدا بس بزرگ است و آن‌گاه به مؤمنان سفارش می‌کند که از گناه‌های شیطان پیروی نکنید؛ زیرا که شیطان به زشتی و بدی فرمان می‌دهد و بی‌درنگ به صاحبان مال و وسعت سفارش می‌کند که در رسیدگی و کمک به خویشاوندان و مستمندان و مهاجران در راه خدا تأخیر و تعلل نکنید و پس از این تأکید، دوباره به مسأله تهمت و کیفر دنیا و آخرت آن باز می‌گردد.

در آیه بیست و هفتم يك ادب اجتماعى را که موجب عفاف و پاکی بیشتر و پیشگیری از گناهان جنسی نیز می‌گردد، تعلیم می‌دهد که جز به خانه خویش بدون انس و اجازه خواستن و سلام کردن وارد نشوید و اگر به شما گفتند: باز گردید، برگردید، که این روش برای پاک ماندن شما بهتر است. آن‌گاه برای پیش‌گیری از انحرافات جنسی به مؤمنان فرمان می‌دهد که چشم‌های خود را

فرو هشته دارند و دامن‌های خود را حفظ کنند و به زنان مؤمن سفارش می‌کند که آن‌ها هم چشم‌های خود را فرو هشته دارند و خود را از نگاه نامحرمان بیوشانند. سپس در پایان آیه خطاب به همه مؤمنان می‌فرماید: «و توبوا الی الله جمیعاً ایها المؤمنون لعلکم تفلحون» و بلافاصله در آیه بعد می‌گوید: «و انکحوا الایامی منکم و الصالحین من عبادکم و امانکم ان یکونوا فقراء ینفهم الله من فضله و الله واسع علیم ولیستعفف الذین لا یجدون نکاحاً حتی ینفهم الله من فضله...»

(خوب است آیات این سوره کریمه را تا این جا به دقت تلاوت و در آن‌ها تدبیر نمایید.)

با تدبیر در آیات و سیاق متصل این سوره، می‌توان با اطمینان گفت: «و انکحوا» به دلیل عطف، خطاب به جمیع مؤمنان (اعم از مرد و زن) می‌باشد. چرا که گویی خدای متعال می‌فرماید: «توبوا و انکحوا» و گویی این آیه مهر ختام برای همه آیات پیشین این سوره است، بنابراین در سامان دادن به ازدواج جوانان همگان مسئولند؛ پدر و مادر، خویشان و بستگان، بزرگان، مؤمنان فهیم و نیکوکار و همه شخصیت‌های حقیقی و حقوقی و در صدر همه، حکومت اسلامی، بر همه واجب است که اسباب ازدواج و زندگی ساده جوانان را فراهم و آنان را پاک و پارسا نگهدارند. باید به این وظیفه به عنوان یک عامل پاکی و طهارت آحاد جامعه اسلامی بیندیشند، برنامه ریزی و تأمین منابع کنند و بکوشند.

در حقیقت این آیه، هم معنا و مکمل آیه پیشین است که خدای متعال بعد از نهی از پیروی گام‌های شیطان به صاحبان ثروت و وسعت سفارش می‌کند که در رسیدگی و کمک به خویشان و مستمندان و مهاجران در راه خدا تامل و تأخیر نکنند. به روشنی از سیاق پیوسته آیات می‌توان دریافت که مقصود از اتباع خطوات شیطان که لابلای این آیات آمده، همان گرایش به زنا و انحرافات است که در این آیات از آن‌ها نهی شده و دستور بذل و بخشش به صاحبان ثروت و مکنت برای پیشگیری از این گناهان است.

این آیه (یعنی آیه وانكحوا...) نیز، خطاب به مؤمنان توانا و صاحب ثروت است که اقدام کنند و از انحراف جوانان خود پیشگیری کنند و آنان را به سامان ازدواج و سامانه زندگی پاک برسانند. روشن است که این آیه در پی فرمان توبه به سوی خداست، پس فرمان «وانكحوا»، فرمان اقدام برای پاکیزه ساختن زندگی جوانان و اجتماع و نگهداری و نگهداری آنان از نگاه‌های هرزه و رفتارهای جنسی آلوده است و این مقصود تنها با انشای یک خطبه عقد و يك مجلس شادمانه جشن و دست به دست دادن دختر و پسر به دست نمی‌آید. آنان باید بتوانند زندگی خوب و سالمی داشته باشند و با زندگی در کنار یکدیگر از گناه و انحراف مصون بمانند؛ از این رو لازم است فراهم آوردن مقدمات ازدواج، با سامان بخشی زندگی آنان از نظر مسکن، شغل و درآمد همراه باشد. خدای متعال در آیه پیشین «و لا یاتل اولوا الفضل

منکم...»^(۱) به صاحبان ثروت و وسعت فرمان می‌دهد که در کمک تأخیر نکنند و در آیه دیگر نیز می‌فرماید: «وَأْتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ»^(۲) این آیه هم در همین راستا و به همین معناست، یعنی جوان‌ها را به هم برسانید و امکان زندگی با هم و در کنار هم را برایشان فراهم کنید.

این وظیفه مهم از احادیث نیز به روشنی استفاده می‌شود که نمونه‌ای از آن‌ها را در زیر می‌آوریم:

قال النبي ﷺ: «مَنْ عَمِلَ فِي تَزْوِيجِ الْمُؤْمِنِينَ حَتَّى يَجْمَعَ اللَّهُ بَيْنَهُمَا زَوْجَهُ اللَّهُ الْفَ امْرَأَةً مِنَ الْحُورِ الْعِينِ وَكَانَ لَهُ بِكُلِّ خَطْوَةٍ خَطَايَا وَبِكُلِّ كَلِمَةٍ تَكَلَّمَ بِهَا فِي ذَلِكَ عَمِلَ سَنَةً» هر کس در به ازدواج درآوردن پسران و دختران مؤمن اقدام کند، تا آنان را به هم برساند، خدای متعال در بهشت هزار زن از حور العین را به ازدواج او در می‌آورد و برای او به جای هر قدمی که در این مسیر بر می‌دارد و به جای هر کلمه‌ای که می‌گوید عمل یک سال را برایش منظور می‌دارد. و قال علی ؑ: «أَفْضَلُ الشَّفَاعَاتِ مَنْ تَشَفَّعَ بَيْنَ اثْنَيْنِ فِي نِكَاحٍ حَتَّى يَجْمَعَ اللَّهُ شَمْلَهُمَا». «بهترین نوع واسطه‌گری، واسطه شدن بین زن و مرد در ازدواج است، تا خدای متعال آن‌ها را به هم برساند.»^(۳)

۱. نور/۲۲

۲. نور/۳۳

۳. وسائل، ج ۲۰

آیا مقصود از عمل در تزویج مؤمنین این است که زوجین را به مرحله انشای عقد برسانیم و رهایشان سازیم؟! یا این که منظور این است که وسائل زندگی آن دو را در کنار هم و با هم فراهم کنیم؟ اگر منظور فقط انشای عقد می‌بود دیگر نیازی به جملات «حتی یجمع الله بینهما» و یا «حتی یجمع الله شملهما» نبود، به نظر می‌رسد این جملات بیشتر به تشکیل زندگی و انس گرفتن با هم و آسودن در کنار یکدیگر اشاره دارد و مقصود از اقدام برای ازدواج و شفاعت در آن، سامان دادن زندگی دو جوانی است که نمی‌توانند خود به تنهایی سامانه‌ای برای زندگی خود فراهم کنند، این معنا به روشنی از این حدیث شریف استفاده می‌شود: کتب الصادق علیه السلام الی النجاشی: «و من زوّج اخاه المؤمن امرأة حتی یأنس بها و تشدّ عضده و یستریح الیها، زوّجه الله من المحور العین و آنسه بمن احبّ من الصّدیقین من اهل بیت نبیه صلی الله علیه و آله و اخوانه و آنسهم به»^(۱) امام صادق علیه السلام در نامه‌ای به نجاشی فرماندار اهواز نوشت: کسی که زنی را به ازدواج برادر مؤمنش در آورد تا آن که به او انس گیرد و آن زن یارگیر او (در مشکلات زندگی) باشد و مایه آرامش و راحتی‌اش باشد، خداوند تعالی (در آخرت) همسرانی از حورالعین را به ازدواج او در می‌آورد و او را با صدیقان و اهل بیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و برادران مؤمنش که دوستشان دارد، مأنوس (و همشین) می‌گرداند و آنان را انیس او می‌سازد»

کاملاً روشن است که مقصود امام صادق علیه السلام از نوشتن این نامه برای فرماندار اهواز، ترغیب وی به اقدام و کمک نمودن به ازدواج‌هایی است که به انس گرفتن دو جوان و آرامش گرفتن آن دو

در کنار یکدیگر بیانجامد و چنین اقدامی است که آن همه اجر و ثواب دارد.

از این گونه احادیث می‌توان دریافت که مقصود از اقدام در تزویج برادر مؤمن، رساندن آنان به يك زندگی همراه با انس و محبت و آرامش می‌باشد وگرنه به انشای خطبه عقد بسنده کردن و آنان را در امواج مشکلات افکندن و رها کردن، خلاف مقصود است؛ چرا که میان آنان جمعی ایجاد نمی‌نماید.

ممکن است برخی از صاحبان ثروت و مکنث بخل بورزند و تعلل کنند و بگویند: ما کار کردیم و تحصیل درآمد نمودیم و روی پای خود ایستادیم و ازدواج کردیم، این‌ها هم بیرونند زحمت بکشند و تحصیل درآمد کنند و سپس ازدواج کنند، یا بگویند: آینده این‌ها چه می‌شود؟ این‌ها که امروز نمی‌توانند زندگی خود را اداره کنند، فردا چه می‌کنند؟ خدای متعال می‌فرماید: «این شیطان است که به شما وعده فقر می‌دهد و به تحشا امر می‌نماید، ولی خدا به شما وعده مغفرت و بخشش می‌دهد، جمله ذیل آیه برای دفع این وسوسه شیطانی است، گویی خدای متعال می‌فرماید: شما وظیفه خود را انجام دهید و جوان‌ها را به سامان ازدواج و سامانه زندگی برسانید که اگر آنان فقیر باشند، خدا وعده می‌دهد که آنان را از فضل خود بی‌نیاز کند. بنابراین، جمله دوم آیه؛ یعنی عبارت: «ان یكونوا فقرا...» در ادامه خطاب: «وانکحوا»، پاسخ به سؤال مقدر آنانی است که با تکیه به این بهانه می‌خواهند از ایفای وظیفه شانه خالی کنند! و یا به راستی این وسوسه شیطانی آنان را می‌آزارد و از بیم فقر فردای آنان، امروز اقدامی نمی‌کنند؛ به همین جهت حضرت رسول ﷺ سخن خویش را که فرمودند: «من ترك التزویج مخالفة العیلة فقد اساء ظنه بالله» به ذیل آیه «وانکحوا» مستند

کرده‌اند که: «ان یكونوا فقراء یغنهم الله من فضله»^(۱) و بنا بر این استناد، می‌توان گفت: همان‌گونه که سخن رسول خدا ﷺ ناظر بر آینده است، این جمله آیه هم ناظر به آینده است؛ زیرا خوف هنگامی گفته می‌شود که ضرر و خطری در آینده متوقع باشد.

با توجه به توضیح فوق، روشن می‌شود که آیه خطاب مستقیمی به جوانان بدون همسر ندارد و تکلیفی برای آنان مقرر نمی‌کند، بلکه خطاب آیه به مؤمنان و اولیای توانا است و آیه بعدی است که خطاب به جوان‌هاست، جوان‌هایی که راهی برای ازدواج نمی‌یابند، خدای متعال به آن‌ها می‌گوید: «و لیستعفف الذین لا یجدون نکاحاً حتی یغنیم الله من فضله» پارسایی و عفت ورزند تا خدا آنان را از فضل و بخشش خویش بی‌نیاز کند.

بنابراین جوان‌هایی که نمی‌توانند ازدواج کنند، علاوه بر توجه و عمل به رهنمودهای فوق، باید از خوردن غذاهای محرک و دیدنی‌ها و شنیدنی‌های شهوت‌انگیز و تحریک‌آمیز اجتناب کنند و با این روش خود را از پرتگاه پر آتش جهنم کنار بکشند تا این که خدا گشایشی نصیب آنان کند و البته خدا گشایش‌گر و توانا و دانا است. از خدای متعال بخواهید و به لطف او یقین داشته باشید.

۱. قال النبی ﷺ: «من ترک التزیج مغااة العیلة فقد اساء فنه بالله عزوجل ان الله

یقول ان یكونوا فقراء یغنهم الله من فضله» (وسائل، ج ۷، باب ۱۰ ص ۲)

محورهای گفتگوی حضوری ازدواج

با توجه به ضرورت حصول شناخت متقابل قبل از ازدواج، دیدار طرفین و گفتگوی مستقیم در قالب جلسه معارفه، از اهمیت خاصی برخوردار می‌باشد. آن چه در چنین جلساتی باید مدنظر قرار گیرد؛ دو محور اصلی است:

۱. رؤیت وضعیت ظاهری^(۱)

۲. گفتگو در مورد محورهای اساسی زندگی؛ به منظور آشنایی با دیدگاه‌ها و فراهم آوردن زمینه تفاهم در متن زندگی مشترک؛ از طریق طرح سؤال و دریافت پاسخ‌های مناسب.

شایسته است این گفتگو، همراه با دقت و حوصله و پرهیز از شتاب برگزار گردیده و به دور از تعارفات غیر معقول، سؤالات با کمال صراحت مطرح شده و پاسخ دهند، ضمن احترام به دیدگاه‌ها و سؤالات؛ با کمال صداقت و دقت و با پرهیز از ظفره رفتن، جواب‌های کامل را ارائه نمایند. و از داشتن حالت و وضعیت ظاهری تصنعی و به کارگیری جملات و عباراتی که به طور معمول از آنها استفاده نمی‌شود، خودداری کند؛ در جهت هر چه مفیدتر بودن این گفتگو؛ نکات زیر توصیه می‌شود.

چند تذکر

۱. دیدن چهره و وضعیت ظاهری در مراسم خواستگاری در مباحث خانواده از اهمیت بسیار برخوردار بوده و امکان قهقهی خاشی دارد که باید به کتب قهقهی (امکام نگاه کردن) مراجعه شود.

۱. لازم نیست تمام سؤالات مندرج در این مجموعه مطرح گردد. ممکن است لازم باشد برخی از آن‌ها را حذف و یا سؤالاتی را به آن بیفزایید تا نمای شفاف‌تری از فرد مورد نظر به دست آید.
۲. رعایت ترتیب سؤالات لزومی ندارد؛ بلکه بهتر است به طور پراکنده سؤال شود؛ تا به صورت ناپیدا صحبت‌های لازم مطرح گردد.
۳. طرح سؤالات نباید به صورت بازجویی انجام گیرد؛ زیرا ممکن است تأثیر نامطلوبی داشته باشد.
۴. در بین گفتگو، سعی نکنید علت انتخاب فرد مورد نظر را برای خواستگاری (به صورت پیدا یا ناپیدا) بیان کنید.
۵. نباید نسبت به پاسخ‌ها حساسیت نشان داد یا زود قضاوت کرد، چون ممکن است پاسخ دهنده از واقع‌گویی صرف نظر کند.
۶. سعی کنید نکات مثبت و منفی فرد مورد نظر را حین جلسه یا پس از آن یادداشت نمایید تا در مرحله تصمیم‌گیری مورد ارزیابی قرار گیرد.
۷. توجه داشته باشید که خوبی‌ها هیچ‌گاه در یک فرد جمع نمی‌شود. باید فرد مورد نظر را در مجموع مورد ارزیابی قرار دهید.
۸. اگر به جهت مشاهده اشکال یا عیبی، به این تصمیم رسیدید که پیوند حاصل نشود؛ سعی کنید آن اشکال را مکتوم دارید. بخشی از محورهای لازم برای سؤال و جواب را در زیر مرور می‌کنیم:

نمودهای شخصی

۱. میزان تحصیلات خود را بیان کنید. به چه دلیل در این سطح تحصیل کرده‌اید؟ رشته تحصیلی شما کدام است؟ چرا در این رشته تحصیل کرده‌اید؟ دیدگاه خود را در مورد تحصیل بانوان، میزان و رشته‌های متناسب ذکر کنید.
۲. میزان علاقه و مطالعات خود را در زمینه کتب و جراید بیان کنید. موضوعات مورد علاقه‌تان کدامند؟

۳. آیا تاکنون تحقیق یا تألیف داشته‌اید؟
۴. نظر شما در مورد خانه‌داری خانم‌ها چیست؟
۵. تا چه حدّ با خانه‌داری آشنایی دارید؟ تجربیات خود را ذکر کنید.
۶. در مورد اشتغال بانوان در خارج از منزل، چه دیدگاهی دارید؟
۷. تا چه حدّ از رسانه‌های گروهی استفاده می‌کنید؟ چه موضوعاتی را دنبال می‌کنید؟
۸. نظر شما در مورد موسیقی چیست؟ آیا علاقه دارید؟ آیا موسیقی گوش می‌دهید؟ کدام نوع را؟
۹. آیا در مورد احکام نفهی و شرعی موسیقی مطالعه‌ای داشته‌اید؟
۱۰. نظر کلی شما در مورد تفریح، مسافرت، ورزش و حضور در اجتماع چیست؟ در چه حدّ به این امور می‌پردازید؟ چرا؟
۱۱. چرا در این شهر مقیم هستید؟ مدّت اقامتان چه قدر است؟ در کدام محله‌ها ساکن بوده‌اید؟
۱۲. قبلاً در کدام شهر اقامت داشته‌اید؟ دلیل مهاجرت شما چه بوده است؟
۱۳. آیا از سلامت جسمی برخوردار هستید؟ آیا تا به حال بیماری سختی داشته‌اید؟
۱۴. متولد چه سالی هستید؟
۱۵. روند تحصیل خود، فراز و نشیب‌ها، تغییر رشته، ترك تحصیل، موفقیت ویژه‌ای که داشته‌اید و ... را شرح دهید.
۱۶. در مورد محل‌های تحصیل خود، علّت جابه‌جایی و ... توضیح دهید.
۱۷. ویژگی‌های روحی خود را در زمینه عصبانیت، پرخاشگری، آرامش، حسّاسیت و ... توضیح دهید. شدّت و نوع عکس‌العمل خود را در هر يك از این حالات بیان کنید.
۱۸. میزان مطلوب نظم و انضباط از دیدگاه شما چه قدر است؟ خودتان چه قدر مقید هستید؟ تا چه حدّ بی‌نظمی را تحمل می‌کنید؟

و چه توقعی از همسران دارید؟

۱۹. در زمینه غم و شادی، تا چه حد تأثیر پذیر هستید؟
۲۰. نظر شما در مورد انتقاد چیست؟ آیا انتقاد پذیر هستید؟
در چه شرایطی؟ چگونه از دیگران انتقاد می‌کنید؟
۲۱. میزان رضایت شما از وضعیت موجود خودتان تا چه حد است؟
۲۲. آیا احساس حقارت، خود باختگی، شکست، از خودگریزی و... دارید؟

امور مذهبی

۱. مذهب شما چیست؟ تا چه حد به آن معتقدید؟
۲. دیدگاه شما راجع به مذهب و افراد مذهبی (تیپ‌های مختلف) چیست؟ اگر ممکن است، علت این دیدگاه را توضیح دهید؟
۳. نظر شما در مورد حجاب، لزوم رعایت و میزان مطلوب آن چیست؟ تا چه حد حجاب را رعایت می‌کنید؟
۴. آیا حاضرید پس از ازدواج حجاب بهتری داشته باشید؟ چرا؟

خصوصیات روحی و عاطفی

۱. نسبت به انسان‌ها چه دیدگاهی دارید؟ نوع دوستی، تکریم و تحقیر انسان‌ها را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
۲. تا چه حد از قدرت تصمیم‌گیری برخوردارید؟ مواردی از تصمیم‌گیری‌های مهم خود را ذکر کنید.
۳. چنانچه به وسواس مبتلا هستید؛ میزان، سابقه، دلیل ابتلا و نوع واکنش خود را توضیح دهید.
۴. تعریف شما از خونسردی چیست؟ آیا خود را خونسرد می‌دانید؟ مواردی از خونسردی‌های خود را ذکر کنید.

